

МІХАСЬ ВАСІЛЁК
(1905 — 1960)

* * *

Пакінь ты з сумам і трывогай
Глядзець нясмела навакол
І ападаць жыццю пад ногі,
Як пажаўцелы ліст на дол...

Не плач, ужо да шчасця мэту
Даўно мы ўбачылі ўдалі...
І для таго я стаў паэтам,
Каб веру ў сэрцах распаліць!

Каб заклікаць на бітву смела
За лёс, за светлую пару,
Каб прыгажэла, багацела
Радзіма — маці-Беларусь!

1926 г.

Фота Веранікі Клімашэвіч

**Серыя «Новая бібліятэка
беларускай паэзіі»**

Цётка. Стану песняй у народзе

Зборнік склалі выбраныя
паэтычныя творы класіка
беларускай літаратуры
Цёткі (Алаізы Пашкевіч).

**Уладзімір Мазго.
Водар маленства**

Кнігу «Водар маленства»
вядомага дзіцячага пісьменніка,
лаўрэата многіх літаратурных
прэміяў Уладзіміра Мазго склалі
найлепшыя творы,
напісаныя за пяцьдзясят гадоў
творчай дзейнасці, а таксама новыя,
што друкаваліся на старонках
перыядычных выданняў.
Вясёлыя і займальныя, меладычныя
і захапляльныя вершы будуць цікавыя
і карысныя не толькі школьнікам,
але і бацькам, і настаўнікам.
Бо для кожнага чалавека
водар маленства — самы прыемны
і незабыўны.

**«Полымя»
ў Мінску можна набыць
у крамах і павільёнах «Белсаюздруку»:
крама № 13, плошча Перамогі, падземны пераход;
крама № 18, плошча Перамогі, падземны пераход;
крама «Глобус», вул. Валадарскага, 16;
павільён № 79, пр. Пераможцаў, 5.**

ПАЭЗІЯ, ПРОЗА

Навум Гальпяровіч. Толькі з вераю і дабрынёй... <i>Вершы</i>	3
Міхась Пазнякоў. Гімн жыццю спяваюць бярозы. <i>Вершы</i>	7
Віктар Супрунчук. Свечка за здароўе. <i>Аповесць</i>	11
Галіна Рагавая. Наш дзень — адно імгненне. <i>Вершы</i>	46
Ягор Жукоўскі. Два апавяданні	50
Уладзімір Ясеў. Формы гукаў. <i>Вершы</i>	66
Наталя Шастакова. Тры апавяданні	69
Генрых Тарасевіч. Углядаюся стоена ўдаль. <i>Вершы</i>	76
Галіна Бабарыка. Жыцця адвечныя шляхі. <i>Вершы</i>	79
Саша Тэмлейн. Два апавяданні	83

З РЕДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

Паэзія — госця нябесная...

Таццяна Абухоўская, Наталя Анапрыенка, Надзея Момлік, Алена Шатурына, Марыя Шчалкова, Аляксандр Рагачоў, Валерый Пазняк, Алена Котава, Аляксандр Матошка, Таіса Роліч, Святлана Цмугунова	89
--	----

ПАМЯЦЬ

Людміла Рублеўская. Маскоўскімі сцэжкамi Купалы	100
Алеся Шамякіна. Вуліцы, на якіх жыве наша памяць. <i>Мінскія адрасы Івана Шамякіна</i>	110
Уладзімір Гніламедаў, Мікола Мікуліч. «Паткаліся густа гадоў валаконцы...». <i>Да 90-годдзя Уладзіміра Паўлава</i>	116

КНІГАРНЯ

Кастусь Ладуцька. Спадчына акадэміка случкага краязнаўства	124
Васіль Азярэц. Паэт і яго адзінокае дрэва на нябёсах	126
Яўген Хвалеі. Натхнёны Нароччам	129
Надзея Парчук. Пакораны прыгажосцю Палесся	131
Наталя Кандрашук. Босая душа паэткі	133
Алесь Марціновіч. Шубуршун: новыя прыгоды	135

ЗМЕСТ ЧАСОПІСА ЗА 2025 ГОД	137
-----------------------------------	-----

Навум Гальпяровіч ТОЛЬКІ З ВЕРАЮ І ДАБРЫНЁЙ...

Вершы

Гальпяровіч Навум Якаўлевіч нарадзіўся 14 студзеня 1948 года ў Полацку. Пасля заканчэння сярэдняй школы працаваў грузчыкам на заводзе шкловалакна, карэктарам, літсупрацоўнікам полацкай газеты «Сцяг камунізму», рэдактарам радыёвяшчання наваполацкага вытворчага аб'яднання «Палімір». Скончыў Віцебскі педагагічны інстытут імя С. М. Кірава (1979). Працаваў уласным карэспандэнтам Беларускага радыё ў Віцебскай вобласці, намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Вожык», намеснікам старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў, галоўным рэдактарам каардынацыйнай дырэкцыі Беларускага радыё, галоўным рэдактарам замежнага вяшчання Беларускага радыё і намеснікам дырэктара канала «Культура» Беларускага радыё.

Аўтар паэтычных кніг «Брама» (1990), «Востраў душы» (1995), «Струна» (1997), «Шляхі і вяртанні» (2000), «Святло ў акне» (2002), «Голас і рэха» (2004), «Гэта ўсё для цябе» (2006), «Насцеж» (2008), «На трапяткім агні» (2012), «Сюжэт для вечнасці» (2013), «Час лістападу» (2018) і інш.

Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь (2021).

ХРАМ

Зноў згадаў, як пад шалёным ліўнем,
Дзе маланкі крэслілі крыжы,
Я шукаў у памяці малітву
І прасіў: «О Божа, памажы!»

Я яшчэ не ведаў іншых словаў,
Толькі ўсё ў дзіцячых снах бярог
Вобраз, дзе і добры, і суровы,
Ёсць на небе ўсемагутны Бог.

І часамі я глядзеў у неба,
Углядаўся на сіваю сіль,
Адчуваючы, што ёсць патрэба
Мне спагады боскай папрасіць.

І ў душы, шукаючы адхлання,
Адчуваў, як спее спакваля
Ціхае шчымлівае прызнанне
І да Храма пакручасты шлях.

Хоць няпростая хада да Храма,
Ды па ёй патрэбна ўсім ісці.
Храм святы і цёплы, нібы мама,
Песенны, як птушачка ў трысці.

З ім душою трэба быць шчаслівым
І не здрадзіць светлым абразам.
Гэты Храм як першая малітва,
Як дзіцяці чыстая сляза.

Колькі з'яваў з далёкіх народзін
У турботах жыццёвых прайшло!
Мы нібы скрыжаванні праходзім
Пад адвечнага часу крылом.
І чырвоным гараць, і зялёным
Нам на тых скрыжаваннях агні,
Каб не быць у спакусаў палоне,
Каб пражыць свае правільна дні,
Каб паверыць у час наш няспынны,
У адвечны свяшчэнны спакой,
І прыйсці на апошні прыпынак
Толькі з вераю і дабрынёй.

Я вулкі полацкія сню не раз —
Здаецца, паблukaў па іх нямала
Наш дом, і весні сад, і маму,
І хлопчыкаў з суседняга двара.

Я ведаю, што безліч месцаў тых,
Дзе ёсць куток, для некага мілейшы,
Ды для мяне і акіян мялейшы,
Чым рэчачка між берагоў крутых.

МОЙ СКАРБ

Гадамі яго я збіраў:
Жоўтую плынь Палаты,
Сланечнік і поўні святло,
Стромыя сосны ў бары,

Одум спрадвечных муроў,
 Песні вясковых кабет,
 Поціск надзейных сяброў,
 Позірк адданы жанчын,
 Вусны каханай маёй,
 Мудрасць прачытаных кніг.
 Мовы крынічнай цяпло...
 Ён не дастаўся дарма.
 Я гэтак шчодро плаціў
 Ціхай журботаю слёз,
 Стогнам збалелай душы.
 Сумам і горыччу страт...
 Гэта за ўсё даражэй.
 Што ўсе даброты, калі
 Гэтага мог я не мець...
 Шчасце, што маю яго.

ЧОВЕН АЛЕСЯ САВІЦКАГА

Савіцкі мне згадваў, бывала, не раз,
 Як яны разам з бацькам на чоўне плылі
 Да Дзвіны па імклівай рацэ Палаце
 І шукалі ў хмызах баявых уюноў.
 І так цяжка было мне ўсё гэта ўявіць,
 Бо мая Палата абмялела даўно
 І так проста нагамі яе перайсці.
 Мы ўздымаліся разам на велічны вал,
 Дзе ў сутонні густым палісадаў і дрэў
 Прытулілася даўняя хата бацькоў
 Дзевяностагадовага хлапчука.
 А адтуль з вышыні Палата, як змяя,
 Ўвішнай стужкай сталёвай плыла да Дзвіны
 І злівалася з ёю. І далей плыла
 Цёмнай дзвінскай вадой, у якой
 Адлюстроўваўся горды Сафійкі анфас.
 Гэты човен мне бачыцца сёння тады,
 Калі хвіляй журботнай прыходжу ізноў
 Да сакральнага месца на роднай зямлі,
 Дзе зліваюцца рэкі пад выспай святой,
 Дзе кідалі мы кветкі на хвалі Дзвіны
 І пускалі Савіцкага ў вечны свой шлях.
 І я думаў тады: — яго човен даплыў
 Праз усё мелкаводдзе да вольнай вады,
 І далёка-далёка ён, горды, плыве
 Аж да самага мора і горніх вышынь.

ПАЭЗІЯ

Міхась Пазнякоў ГІМН ЖЫЦЦЮ СПЯВАЮЦЬ БЯРОЗЫ

Вершы

Пазнякоў Міхась (Міхал Паўлавіч) нарадзіўся 24 студзеня 1951 года ў вёсцы Заброддзе Быхаўскага раёна Магілёўскай вобласці. Скончыў філфак Белдзяржуніверсітэта. Працаваў настаўнікам у школах Бярэзінскага раёна і г. Мінска, дырэктарам Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, навуковым супрацоўнікам Інстытута мовазнаўства АН Беларусі, галоўным рэдактарам выдавецтва «Юнацтва», часопісаў «Вожык», «Нёман», намеснікам дырэктара РВУ «Літаратура і мастацтва».

З лістапада 2005 г. — старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Член Прэзідыума і Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы.

Аўтар больш як 100 кніг паэзіі, прозы, публіцыстыкі, крытыкі, слоўнікаў, перакладаў, навукова-пазнавальных кніг для дарослых і для дзяцей.

Лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі і яшчэ 30 рэспубліканскіх і міжнародных літаратурных прэмій. У тым ліку лаўрэат літаратурных прэмій імя П. Броўкі, Я. Маўра, В. Віткі, трох рэспубліканскіх прэмій «Лепшая кніга года», прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі і тройчы — прэміі міністра абароны Рэспублікі Беларусь і інш. Лаўрэат міжнародных літаратурных прэмій імя В. Біянкі, М. Гоголя, Р. Скаварады, Г. Бёля, А. дэ Сент-Экзюперы, Ф. Петраркі і інш.

Адкладу свае ўсе справы
І паеду ў родны край,
Дзе пшчотай гоць травы,
Росы — хоць ты іх збірай.

Дзе бярозы, ліпы, клёны
Маладзецкі дораць дух.
Дзе шыкуе рай зялёны,
Мамін позірк не патух.

Дзе вірлівыя сцяжыны
У маленства завядуць,
Дзе маліны і ажыны
Смагу й стому забяруць.

Дзе віруе жыта ў полі,
Спеюць смачныя сады.
Дзе душа пье на волі,
Дзе я зноўку малады!

Апусцелаю вёскаю крочу...
Бы вярнуўся ў былыя часы,
Адчуваю прывідныя вочы,
Дарагія лаўлю галасы.

Мрою позіркі таты і маці,
Незабыўныя ноткі звiняць...
У старэнькай жа нашае хаце
Абдымае мяне цішыня...

Ды жыццю гімн спяваюць бярозы
У квітнеючай побач цішы.
І прад імі — дарэмныя слёзы,
Што ў маёй закіпелі душы.

Луг мяне ніяк не адпускае,
Водарам схмяліў і чысцінёй.
Кветкі, травы — прыгажосць якая!
У дзяцінстве дыхаў я такой.

Прыблукаю вечарам дадому,
Ад пачуццяў моцных сам не свой.
Не засну да ранку не ад стомы —
Ад мілоты ў сэрцы лугавой.

Едзе важка сена лугавое,
Пахкі воз па вуліцы плыве...
Даўняе прыгожае такое
У трывалай памяці жыве.

Тата з лейцамі ў руках на возе.
І дуга вясёлкі ў вышыні.
На стамляйся, памяць, на дарозе,
Не знікайце, водарныя дні!

ПРОЗА

Віктар Супрунчук СВЕЧКА ЗА ЗДАРОЎЕ

Аповесць

Супрунчук Віктар Пятровіч нарадзіўся 7 снежня 1949 года ў вёсцы Сялец Бярозаўскага раёна. Скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1976). Працаваў карэспандэнтам шматтыражнай газеты «Электрон» завода ЭВМ імя Арджанікідзе. З 1977 г. — спецыяльны карэспандэнт «Сельскай газеты», з 1981 г. — рэдактар аддзела літаратуры Беларускага тэлебачання, з 1983 г. — загадчык аддзела нарыса, з 1986 г. па 1990 г. старшы рэдактар аддзела прозы часопіса «Полымя». Потым працаваў галоўным рэдактарам аўтамабільнага часопіса «Карвет», галоўным рэдактарам газеты «Наш банк сёння» і часопіса «Вестник Беларусбанка».

Аўтар зборнікаў апавяданняў і аповесцей «Страсці» (1983), «Недзе баліць ля сэрца» (1986), «Набат» (1989), аповесці «Банальны дэтэктыў» (1989), раманаў «Жывеш толькі раз» (1988) і «3 плоці і крыві» (1990) і інш.

— Я цябе моцна кахаю. Ты найлепшая і найсмачнейшая ў свеце. Ты — нібы журавінка, якую я знайшоў вясною на купе сярод вялізнага, залітага вадой балота. Ты — неба і зямля! — шаптаў Станіслаў, цалуючы Алеся і прагна паглынаючы духмяна-парэчкавы пах яе цела. У пакоі было цёмна. Праз вокны ніводны праменьчык сонца не трывожыў іхнюю апантаную гульню кахання.

— Няўжо ты мяне так кахаеш? — Алеся, нібы котка, пацягнулася сваім прыгожым маладым целам, выгнула бліскучую ад поту, быццам мармуровую, спіну, задаволена заўсміхалася, схаваўшы ярка-зялёныя, нібы веснавая трава, вочы пад доўгімі густымі вейкамі. — Няўжо кахаеш? А жонка?

— Што жонка, жонка?! Жонка ёсць жонка, а ты ёсць ты!

— Правільна. Як кажуць, жонка не сцяна, пасунецца. — Алеся смяялася, і яе смех гучаў цяпер, нібы срэбны званок: чыста, празрыста і мілагучна. Станіслаў падумаў, што калі жонка смяецца, дык хоць галаву хавай пад падушку: не смех, а рогат. Гы-гы-гы... А гэта ж званок! Адно замілаванне...

Ён не мог утрымацца і пачаў зноў цалаваць Алеся. Потым яны заснулі. Сон быў раптоўны, глыбокі, і калі Станіслаў прачнуўся, адчуў сябе дужым, памаладзелым на шмат гадоў, нібы стаў раўня Алеці, якая была аднагодкай ягонай дачкі.

Ён паціху падняўся з ложка, прыкрыў коўдрай жанчыну і выйшаў на кухню. На стала адкаркаваная бутэлька шампанскага, бутэрброды, цукеркі.

Яму захацелася папіць кавы. Ён загатаваў ваду, наліў сабе вялікі кубак, насыпаў па тры лыжкі цукру і кавы і пачаў з задавальненнем маленькімі глыткамі смактаць густы пахуткі напой.

За акном браўся прыцемак. З вышыні дванаццатага паверха ўдалечыні цямнелі ў чарнільнай густоце камяніцы, няроўная грыва лясных абсягаў і суцэльным бяскраем стомленае, у смуге, неба. Толькі прастор: ні машын, ні людзей. Космас...

Чуваць, як мармытнула ў сне Алеся і заціхла. Чараўніца, вішня, журавінка... Ласкавая, разумніца. Здаецца, хітрасці ніякай. Нібы дзіця: што думае, тое і кажа. Мо таму ён і выбраў яе з шматфарбнага букета дзяўчат, якія працуюць у ягонай фірме. Усе маладыя, прыгожыя, даўгалыгія, сакавітыя. Адукаваныя: што не спытай — усё ведаюць. Ён выбраў Алеся. Чаму? І сам не ведае. Нечым зачэпіла. А можа, якраз трапіла на яго вока, калі яму захацелася кахання. Бо тады пасварыўся з жонкаю... Альбо было высокае сонца, і прамень кахання джагнуў проста ў сэрца. Усё выпадкова, нечакана і раптоўна. Яму з ёй было добра, утульна. Ён адчуваў сябе так, як некалі тады, калі ўпершыню пакахаў жанчыну.

Ён паставіў пусты кубак на стол і зайшоў у пакой. Алеся, па-дзіцячы падклаўшы абедзве рукі пад правую шчаку, соладка спала. Амаль не чуваць было яе дыхання. Толькі варушылася ля вуха светлая, бы лён, пасмачка валасоў, якія шырокім стогам разбэрсаліся па падушцы. Аблічча светла-ружовае, пяшчотнае і тонкае, нібыта выштукаванае рукою геніяльнага майстра з нейкага незвычайнага, нетутэйшага, нечалавечага матэрыялу. Так на імгненне падумаў Станіслаў, і ласкавец да гэтай дзяўчыны з новай моцай ахапіла ўсю ягоную істоту. Ён быў шчаслівы, адораны Богам і лёсам за тое, што сам, нягледзячы ні на якія іспыты, выпрабаванні і перашкоды, здолеў дасягнуць сваёй жыццёвай вышыні. І ў яго ўсё ёсць, ён залежыць толькі ад самога сябе. Ніхто не здолее перашкодзіць, спыніць яго на гэтым шляху. Вось таму, як падарунак лёсу, — Алеся. Але ці мала было ў яго Алесь, Марыль, Агат?.. Мільгнула ў галаве і знікла чужая, здрадніцкая думка. Алеся — гэта зусім іншае, светлае, шчырае...

Станіслаў удыхнуў густы палыновы пах валасоў, пацалаваў іх і не стаў чапаць Алеся. Вырашыў: хай яшчэ паспіць. Сёння ён не будзе спяшацца, наперадзе вечар, ноч. Салодкая, радасная, што песня, якую спяваў бы бясконца. Жонка не чакае, бо ён у далёкай дарозе вырашае свае праблемы, развязвае пытанні. Іх шмат, але ў яго які досвед! Ого! І ніхто не можа ашукаць, разбурыць тое, што ён стварыў.

Ужо не першы год Станіслаў паспяхова займаўся бізнесам. Спыраша была розная дробязь, а пасля пачаў вырабляць рэчы, якія карысталіся вялікім попытам. Купляць вырабы ягоных майстэрняў прыязджалі з розных куткоў былога Савецкага Саюза. Ён рабіў кажухі, валёнкі і іншую, здавалася б, дробязь, якую набывалі розныя дзялкі. А ў апошні час нават усталяваліся сувязі з Германіяй, Швецыяй, Ізраілем. Вось-вось пачынаўся гандаль з японцамі. Так што ўсё ішло найлепшым чынам.

Шмат у каго з сяброў адняло б мову, калі б убачылі Алеся. Аблізваліся б, як каты, ад зайздрасці калаціла б ліхаманка. Маўляў, усё ў Стася, бы ў якога караля: грошы цякуць, дзеўкі кахаюць. Зрэшты, хай што хочуць думаюць і кажуць. У кожнага свой агарод. Які гаспадар, такі і ўраджай.

Ён не быў у сваім офісе ўжо два дні і падумаў, што паедзе туды з самай раніцы. Хоць усе супрацоўнікі актыўнічаюць, ніхто не гультайнічае, але павінны бачыць: кіраўнік на месцы. Вока яго пільнае і патрабавальнае. Нават дробязь заўважыць. Што заслужылі: пакарае альбо пахваліць. Усё па заслугах. Атрымай, што зарабіў.

Алесю ён кахае, песціць. Тут, на гэтай кватэры, дзе яны адны. І гэтую кватэру ён купіў для каханай. Ніхто не ведаў пра яе, акрамя Нядзведзіча.

На працы Алеся для яго проста супрацоўніца, чужы чалавек. Такі ж, як усе. І яна ведае гэта. Ніводным позіркам не паказвае, што блізкая з ім, ніводным словам. Інакш нельга. На працы ўсе яму роўныя. Ні табе сваяцтва, ні сяброўства.

За акном зусім цёмна. Збоку ад дома жоўтыя плямы ліхтароў. Жанчына з двума сабакамі на ланцужках. Удалечыні між дваццаціпавярховікаў блішчыць, як іртуць, крывое люстэрка возера. За ім, праз тры кіламетры, будынак, у якім ягоны офіс і вытворчасць. Там цяпер ціха. Нікога няма, толькі дрэмле адзін ахоўнік. «Убачу калі-небудзь, што спіць, — выганю», — думае-разважае Станіслаў.

Каля яго рукі раптам пачынае дрыжаць і ляскаць па сталё мабільны тэлефон. Гук у ім Станіслаў адключыў, каб выпадковы званок не патрывожыў сон Алеся. Званілі з офіса. Нешта, відаць, здарылася, калі турбуюць. Хоць ведаюць, што ён у ад'ездзе. І што там? Станіслаў выйшаў на балкон, прычыніўшы за сабою дзверы. Націснуў кнопку і пачуў голас ахоўніка Ігнася Нядзведзіча:

— Восіпавіч, бяда. Прыязджай!.. Калі ласка...

Хацеў сказаць, што ў камандзіроўцы, не ў Мінску. Але ж, бясспрэчна... Ён усё ведае, да д'ябла, якая камандзіроўка. Што такое?

— Якая бяда? Пажар?! — выгукнуў Станіслаў, не зважаючы ўжо на тое, што можа прачнуцца Алеся.

— Не, не пажар. Але бяда... Прыязджай, калі ласка...

Дзякуй богу, машына ўнізе, ля дома. Ён апрануўся з такой хуткасцю, як першагодкам падымаўся па трывозе ў арміі. Грукнуў са злосцю пантофляй, якая не лезла на нагу. І адразу з пакоя паказалася Алеся. Сонная, на галаве ўскалмачаныя валасы. Ружавашчокая. Вузкія голыя плечы нібы палітыя малаком. Тонкая шыя, і па ёй ад левага вуха пульсуюе блакітная жылка.

— Ты куды? — у вачах здзіўленне і разгубленасць.

— Спі. Хутка вярнуся, — ён пацалаваў Алеся, прыціснуўшы да сябе і адчуваючы, як трымціць яе цела. — Хутка вярнуся...

Ігнася Нядзведзіча некалі яму параіў сябрук, якога Стась паважаў і якому давяраў, бы самому сабе. Яму патрэбен быў чалавек на пасаду ахоўніка. Чалавек, які не схібіць, не здрадзіць і нават выратуе, калі спатрэбіцца. Не целаахоўнік — Стась ніколі нават не думаў, што нехта надумае спакусіцца на яго жыццё. Проста, калі ёсць нейкі набытак, варта яго годна захаваць. Выснова, як кажуць, на далоні, на паветры. Ніякіх доказаў не патрабуе.

Нядзведзіч яму адразу спадабаўся. Здавалася, ён той, хто патрэбен. Характарыстыкі — толькі ў рай, калі б туды бралі. Яшчэ нестары, служыў у арміі. Меў чын маёра. Служыў, як было напісана ў паперцы, сумленна, аддана радзіме. Хоць раней за тэрмін звольніўся.

Высокі, чарнявы. Вочы глыбокія, сінія, бы халодныя шкельцы. Мабыць, жанчыны яго ніколі не забывалі. Хоць паводзіў сябе сціпла, акуратна. Ніводнага слова, якое магло пашкодзіць Станіславу, мабыць, ніхто ад яго не чуў. Чалавек, значыцца, даражыў пасадаю. Пенсія пенсіяй, але даляры, што Ігнат атрымліваў у фірме, былі, можна лічыць, падарункам ад Неба, бо ніхто з яго былых калег не меў столькі грошай пасля службы.

За два гады, што Ігнась працаваў у фірме, ён стаў Станіславу амаль сябрам, аднак ведаў сваё месца. Паводзіў сябе сціпла, карэктна. Марыў пабудоваць пад Мінскам трохпавярховы дом і купіць новы пяцісоты «мерседэс». Чаму

трохпавярховы дом? Каб было месца жонцы, сынам, нявесткам і ўнукам. Унукаў пакуль няма? Некалі будуць. Гэты занятак не дужа хітры. Абодва сыны — хлопцы здаровыя. І ўнукаў будзе шмат.

Гэта неспадзеўкі ўсё ўсплыло ў памяці і гэтак жа імгненна знікла, як толькі ў святле фар высунуўся з густой цемры высокі светлы будынак фірмы. Нядзведзіч сустрэў Станіслава ля варот.

— Я не зразумеў, што адбылося...

— Бяда...

— Якая бяда?

— Праходзь, пабачыш... — ахоўнік, сумна ўсміхаючыся, увесь напаты, зачыніў вароты і — услед за Станіславам.

На першым паверсе была адна вялікая зала, у якой месціўся склад. Колькі часу назад Станіслаў загрузіў туды вялізную машыну з прычэпам дарагіх электратэхнічных тавараў. На іх планаваў зарабіць досыць грошай, каб поўнасю вярнуць пазыку ў банк і стаць зусім незалежным у сваім бізнесе. Усё было быццам на месцы, акрамя некалькіх скрынак з самым дарагім таварам, якога на той момант, гэта дакладна ведаў Станіслаў, у ніводнай фірмы ў горадзе не было. Знаёмы прадпрымальнік з суседняй краіны збіраўся забраць яго цалкам па добрай цане.

— Вось, няма... — трохі неяк разгублена павёў Нядзведзіч рукою ў бок таго месца, дзе яшчэ ўчора стаялі скрынкі. — Як карова языком зізала...

— Не ведаю, якая карова, толькі язык у яе неблагі і недурны, — сказаў Станіслаў, і ў ягоным абліччы — адразу напружанасць. Нядобрым агнём запалалі вочы, наліліся чырванню. Твар, звычайна ружаваты, набыў халодна-бледны колер. Рукі сціснуліся ў худыя кашчавыя кулакі, якія, тым не менш, выглядалі пагрозліва, і не дай божа трапіць пад іх. Ігнась Нядзведзіч зірнуў на іх і зрабіў некалькі крокаў убок ад Станіслава, вырашыўшы трымаць дыстанцыю ад гняўлівага гаспадара.

— Карова, карова, добрая карова...

Станіслаў узбуджана захадзіў па складзе, пільна аглядаючы ўсё, што там знаходзілася. Ніколі яшчэ ён не адчуваў сябе такім дурнем, нікчэмнасю, бязмозглым ідыётам, якога абвялі вакол пальца, абкралі, пазбавілі маёмасці, што зарабіў мазалём, сваёй крывёй. Не, браткі ці каровы, вы пашкадуеце, вам адгукнецца ўсё так, што вернецца вашай крывёй. Не буду я Станіславам Крынічкім, каб не высветліць гэтую гісторыю, тое, што здарылася. Карова, карова...

— Слухай, якая тут карова! — Станіслаў спыніўся, раптоўна наблізіўся амаль упрытык да Нядзведзіча. — Што ты мне лухту вярзеш. Якая на... — Ён выказаў такога мацюка, якога былы вайсковец яшчэ не чуў. — Ты ж маёр, які на х... ты маёр, мой ахоўнік, у якога з-пад носа вынеслі тавар на... — Ён не сказаў, на якую суму, бо гэта і не трэба было казаць: усе на прадпрыемстве яе ведалі. Кола вузкае, інфармацыя гуляе па спінах, і кожная спіна лічыць, што менавіта яна ўладар гэтых ведаў. — Не разумею. Ты дзяжурый учора? Ты быў тут? Як можна было вынесці столькі скрынак? Ты спаў ці быў нападпітку? Можа, ты быў хворы, з тэмпературай сорок градусаў?

— Ні першае, ні другое і ні трэцяе. — Нядзведзіч зноў адышоўся ад Станіслава. Вочы ў падлогу. Аблічча нібы ў пабітага сабакі. Сапраўды, якая тут можа быць логіка. Дзяжурый былы маёр. З будынка, са склада, які за пяць крокаў ад увахода, знікаюць скрынкі з вельмі дарагім таварам. — У мяне ёсць версія. І, мяркую, яна будзе асноўная. Паглядзіце, калі ласка... — Ён звярнуўся да Станіслава на «вы», хоць дагэтуль увесь час яны былі на «ты». — Паглядзіце...

Па падаконніку ў цёмны, у асадзістых ліпах, двор шырокім шнарам ішоў з пакоя да жалезнай пятлі ў ліштве глыбокі, нібыта зроблены пілой раўчук. Ды і ўвесь падаконнік быў напалову парэпаны, як хтось пагрыз няроўнымі зубамі.

— І што? Што?

— Учора падаконнік не быў падраны. — Ігнат пальцам тыцнуў перад сабой. — Не быў.

— Не разумею цябе... — Станіслаў глядзеў паверх Нядзведзіча, быццам штось убачыў за ім. Але там была глухая сцяна, на якой вісеў гадавы калян-дар, і ўшчыльную да яе стаяў жалезны рагач, каб вешаць вопратку. — Не разумею...

— Восіпавіч, давайце разважаць лагічна. — Нядзведзіч выпрастаўся, вочы заззялі. Знікла з аблічча разгубленасць. Усім сваім выглядам паказваў здольнасць актыўна дзейнічаць, знайсці таго, хто нахабна паквапіўся на маёмасць гаспадара. У ім, мабыць, прачнулася энергія былога вайскоўца, які ўсё-ткі нездарма атрымаў калісьці пагоны маёра.

— Разважай... — буркнуў Станіслаў. Ён стрымліваў сябе з астатніх высілкаў, ведаючы свой характар, які імгненна ўзбуджаецца, запальваецца, бы порах. Толькі спакойна, спакойна, разважаць дык разважаць... Уважна слухай, думай. Хай апавядае, хай гамоніць. Што магчыма ўздумаць, калі ўвачавідкі тут, на гэтым месцы... Але трэба слухаць. Ну, кажы...

— Так, я дзяжурый. Ніхто быццам не заходзіў у будынак. І гэта праўда. Дарэмна, дарчы, Восіпавіч, не зрабілі, каб быў запіс з тэлекамер. Невялікія грошы, усё ўжо было б відаць. Але гэта іншае. Я пра што? Я пра тое, што тут, у складзе, заставалася толькі адна жанчына... — Нядзведзіч змоўк, пачухаў патыліцу, павёў вачыма ўправа, улева, нібыта выглядваючы штосьці важнае, якісьці след злачынцы.

— Ну?.. — насцярожыўся Станіслаў. — Якая жанчына?

— Ну, не ведаю... — паціснуў плячыма ахоўнік. — Пасля я ж буду вінаваты...

— Кажы! — твар у Станіслава стаў чырванець, вусны сціснуліся ў вузкую лінію, і Нядзведзічу падалося, што, калі імгненне ён затрымаецца з адказам, тады худы кулак гаспадара прыкладзецца да ягонага аблічча.

— Гэта была Алеся! — выгукнуў Нядзведзіч, зрабіўшы крок-другі ад Станіслава.

— Што ты вярзеш!?. Што за лухта? Ну, была яна тут, і што? Дзе ёй быць? Гэта яе месца працы. Алесі. Ты што, не ведаеш? І ты лічыш, што яна выцягнула гэтыя цяжэнныя скрынкі праз акно. І так цягнула, што падрала падаконнік? Яна што, штангіст? Тады пытанне: дзе быў ты, шаноўны былы ваяка, а сёння мой ахоўнік, калі маладая дзяўчына шэсцьдзясят кілаграмаў вагой цягнула гэныя скрынкі? Дзе ты быў, свалата, пытаюся?

— Растлумачу, Восіпавіч. Я быў на месцы. Адыходзіў у прыбіральню, у краму па хлеб. Астатні час быў на месцы. Толькі я хачу сказаць іншае. Хоць гэта вам будзе не даспадобы... Магу не казаць.

— Кажы.

Нядзведзіч паглядзіў твар рукой, дастаў з кішэні насоўку, пачмыхаў, пакашляў. З ягонага аблічча знікла разгубленасць, і такое было адчуванне, што калі Станіслаў паспрабуе толькі да яго дакрануцца, то адразу атрымае ў адказ тое ж. Гэта ўжо быў чалавек, які засяродзіўся і здольны ісці ўперад, нягледзячы ні на што. Усе варыянты здарэння былі прадуманы. Так, як яны, магчыма, і былі. Магчыма...

— Апошнім часам, Восіпавіч, я бачыў шмат цікавага... — Нядзведзіч зрабіў паўзу, памаўчаў. — Не ведаю...

— Кажы, я табе сказаў. — Станіслаў сціснуў сківіцы, і вочы зноў наліліся крывёй. — Я табе што, гуляю... Гавары...

— Я проста неаднойчы бачыў, як Алеся выскаквала на двор і надта ласкава гаманіла з нейкім падазроным хлопцам. Пры гэтым заўжды цалавалася з ім. Мне падалося гэта падазроным. Я ведаю, Восіпавіч, пра вашы адносіны з Алесяй. І ўчора яна па абедзе з ім бачылася. Дарэчы, ён з машынаю стаяў у двары недалёка ад нашых вокнаў.

— Ну і што? — хмыкнуў Станіслаў. — Дарэчы, у яе ёсць брат, які часта сюды пад'язджае. Ды і ці мала яшчэ хто можа быць? Не бачу ніякай логікі ў тваіх словах.

— Я Алесінага брата ведаю. Гэта зусім іншы чалавек, — стаяў на сваім Нядзведзіч. — Нездарма ён тут нюхаў. Ды і паводзіны Алесі... Лічу, што без яе ўдзелу тут...

— Што ты вярзеш?! Слухаю цябе і думаю... Ладна, канкрэтныя прапановы хачу ад цябе пачуць. Хто мог скрасці тавар і дзе ён цяпер знаходзіцца? І што нам рабіць?

— Мо заявім ў міліцыю? — нерашуча сказаў Нядзведзіч. — Прыедуць з сабакам. У мяне ёсць знаёмыя хлопцы, вопытныя. Для мяне не пашкадуюць часу і сіл. Добры стол з каньком накрыйш ім і — усё. Тавар знойдуць...

— Якая міліцыя?.. Калі за тавар плаціў наяўнымі, без усялякіх дакументаў... — Станіслаў падышоў да акна, рукою правёў па падаконніку. Дзіўна, усё вельмі дзіўна. Алеся, Алеся перакідвала скрынкі вагою трыццаць кілаграмаў праз акно, нібы гуляючы з мячыкам. Эх! Сказаў бы я табе, ды стрымаюся. Мацюкамі тут не дапаможаш. — Вось што... Зачыняй дзверы і думай. Ноч не спі, а думай. І раніцай раскажаш, што надумаў. Уключы свае мазгі. Нюхай, вывучай, але каб вынік быў: тавар павінен вярнуцца на месца. Уцяміў?

— Так... — Нядзведзіч цяжка ўздыхнуў. — Калі вы лічыце, што вінаваты, магу звольніцца.

— Прыйдзе час, звольнішся. Спыраша вярні тавар на месца. Пакажы свае здольнасці. Мабыць, усё-ткі недарэмна ў цябе былі калісьці пагоны.

Нядзведзіч, скрывіўшыся і нахіліўшы ўніз галаву, махнуў рукою і выйшаў са склада. Нават захацелася пашкадаваць яго, такі няшчасны, зняважаны быў выгляд, бы ў пабітага сабакі.

Станіслаў глядзеў услед свайму ахоўніку, і зніклыя з душы раптоўная першахвілінная злосць і распач, нават адчай зноў заварушыліся, запульсавалі ў крыві. Ён ніколі не мог уявіць, што гэтая гісторыя магла адбыцца менавіта з ім. Быў упэўнены ў сабе, у сваіх людзях. Ён не шкадаваў грошай ім на заробак. Здаецца, ведаў кожнага, як самога сябе. Усё гэта здаецца. Калі падумаць, дык і сябе ён ці добра ведае? Нешта ўсё не так. Няправільна. І ўрэшце Алеся... Што нагаварыў Нядзведзіч? Як ён нават мог падумаць так пра Алесю? Алеся скрала тавар? Цягала скрынкі праз акно. Вось дык свіння! Алеся мне даражэйшая за ўсё гэтае склад, за ўсё маё багацце. Прыдумаў нейкага хлопца. Быццам Алеся з ім мілавалася. Як можна так думаць пра маю мілую, ласкавую Алесю? Разумею, чаму ён плёў свае кашалі. Таму што ён зайздросціць Алесі, бачачы нашы цудоўныя адносіны, маё каханне да яе. І раўнуе. Хоча быць адзіным, якому давяраю. Лезе наверх, вылузваецца з яго існасць. Пішчом лезе. А калі раптам ён мае рацыю? Калі гэта ўсё праўда, што ён кажа?.. Не, не, глупства... Глупства, як мае быць.

Было ўжо далёка за сярэдзіну ночы. У суседніх дамах — ні агеньчыка. Толькі там-сям паўсяляпыя зжаўцелыя ліхтары спрабавалі разварушыць густы туман.

Станіслаў трошкі пастаяў на ганку, углядаючыся ў цемру, за спінай адчуваючы патыліцай непрыемнае яму цяпер дыханне Нядзведзіча, і вырашыў ехаць

назад да Алесі. Для жонкі яго ў Мінску не было, і не варта парушаць гэтае яе разуменне.

Ён ціха адамкнуў дзверы, прыціскаючы пальцамі язычок замка. У кватэры панаваў змрок. Спакой, здавалася, калыхаўся ў паветры, трымаў у сваіх абдымках гэты патаемны прытулак Станіслава. Смачна пахла кветкамі, парфумай, пірагамі з вішняю, якія напаяла да ягонага прыходу Алеся. Наогул, пахла Алесяй. Гэта быў той пах, да якога прывык, без якога не мог жыць.

Ён стаяў у калідоры, заплюшчыўшы вочы, слухаў цішыню кватэры. Ніводнага гуку з пакоя, дзе спала Алеся. Нібыта яе там і не было.

Яна ляжала на ложку, згарнуўшыся, як дзіця, у клубочак. Валасы, нібы снапок лёну, разбэрсаны пад ветрам, рассыпаліся па падушцы. Коўдра амаль спаўзла на падлогу, але ў пакоі было цёпла, і жанчына не адчувала гэтага.

Станіслаў на дыбачках перайшоў на кухню. Сон даўно знік з вачэй. Галава была халодная, ажно ціснула ў скронях.

Ён наліў чарку каньяку, памалу выцягнуў, не адчуваючы ні смаку, ні мацунку напою. Пасля глынуў яшчэ трохі. Святла не запальваў. Няўцямна глядзеў перад сабою, спрабуючы спыніць вэрхал думак, якія мітусіліся бессістэмна, перапыняючы адна адну.

Ён вярнуўся да гутаркі з Нядзведзічам, прагартавуў яго словы, узважаючы іхні сэнс, нібы паўтараючы ўслед за ахоўнікам. Зрэшты, чаму ён так настойліва ўспамінаў Алесю? Рэўнасць, зайздрасць — абы-што. Можа, ён сам паклаў вока на яе, а яна яму адмовіла. Так бывае, калі жанчына не заўважае заляцання мужчыны.

Ёсць гэтакія асобы, якія лічаць, што непрызнанне жанчыны прыніжае іхні гонар, цану іх мужчынскага эга. Ці не такі гэта выпадак маем?.. Хаця... Ён бачыў Алесю з незнаёмым хлопцам, а сам ведае яе стрыечнага брата... І гэта быў не брат... Абдымаліся, цалаваліся... Як такое магло быць? Як? Алеся, якую кахаю, абдымалася з некім... З некім... Яна заставалася адна на складзе. Нікога больш не было. Як не верыць ахоўніку? Каму тады верыць? Каму?.. Калі я шкадаваў ёй грошай? Ці не купляў, што хацела? І золата, дыяменты, футра... І нячысцік ведае, яшчэ што... Жонка не мае столькі залатых упрыгажэнняў. Кватэру — калі ласка, джып — калі ласка! На Канары — калі ласка!

Станіслаў зноў наліў напою, глынуў, і пот паплыў па абліччы. Ён ручніком змахнуў салёныя кроплі з твару і падняўся на ногі. Узбуджанасць ахапіла ўсю істоту. Хацелася крычаць, мацюкацца, ламаць у гэтай кватэры мэблю, разбіць лядоўню, якая грукала каля галавы. Знішчыць, знішчыць...

Ён стаяў і ў шаленстве сціскаў кулакі...

Нядзведзіч, зачыніўшы вароты за машынай Станіслава, запаліў цыгарэту, з асалодаю пасмаліў. Задуменнасць не знікала з яго твару. Прыплюшчыўшы вочы, ён нібы цяжка варушыў у галаве жорны. Нешта меркаваў, разлічваў. Пахмурны настрой выразна быў на абліччы. Калі ж узняў вочы ад зямлі і не таропка рушыў ад варот да будынка, у іх ужо нібы зіхацеў агонь. Хада была імклівая, лёгка і ўпэўненая. Хада чалавека, які дасканала ведае, як далей яму дзейнічаць, чым займацца.

На ганку Нядзведзіч рагатнуў, папляскаў у ладкі і, махнуўшы кулаком у цемру, схаваўся ў будынку. Гэтую ноч ён спаць не збіраўся...

ПАЭЗІЯ

Галіна Рагавая
НАШ ДЗЕНЬ —
АДНО ІМГНЕННЕ

Вершы

Рагавая Галіна Аляксандраўна нарадзілася 3 сакавіка 1943 года ў Добрушы Гомельскай вобласці. Пасля заканчэння сярэдняй школы (1960) і філалагічнага факультэта Гомельскага педагагічнага інстытута працавала да 2007 года настаўнікам рускай і беларускай мовы і літаратуры ў Каранёўскай школе Гомельскага раёна.

Аўтар зборнікаў паэзіі «Роздум», «Залатыя сходні» і «Час перад святам».

ДАРОГІ

Я змалку люблю падарожжы.
Паклічце — умомант збяруся.
Ды толькі прашу: «Калі можна,
Паехалі па Беларусі».

Дарог на планеце так многа,
Яны, быццам бы павуціна.
Ды лепшая ў свеце дарога
Мне тая, што ў родных мясцінах.

Вялі па снягах мяне зімы.
Па слоце вяла мяне восень.
Але гэта сцежкі Радзімы,
І ногі спачыну не просяць.

Па моры, па рэйках бліскучых
Імчымся мы ў свет невядомы.
Ды самы жаданы і зручны
Мне шлях толькі той, што дадому.

ПРОЗА

Ягор Жукоўскі ДВА АПАВЯДАННІ

Жукоўскі Ягор Міхайлавіч нарадзіўся 15 жніўня 1996 года ў Мінску. Скончыў Беларускае нацыянальнае тэхнічнае ўніверсітэт і аспірантуру названай ВНУ. Намеснік дэкана факультэта транспартных камунікацый, старшы выкладчык кафедры «Аўтамабільныя дарогі». Творы друкаваліся ў часопісе «Маладосць», альманаху «Першацвет», газеце «Літаратура і мастацтва», калектыўных зборніках «Цень зоркі» і «Вазьмі сваю свяцільню». У «Полымі» друкуецца ўпершыню.

АЛГАРЫТМЫ СМУТКУ

I

— Я ж табе кажу, ты паглядзі, зусім да яго не падобны, — зноў пачуў ціхі шэпт Антось. Яму і самому часам здавалася, што ніводнага падабенства з бацькам няма, але ён лічыў, што гэта матчыны моцныя гены.

Такія размовы ён чуў увесь той час, калі адбывалася пахаванне.

Хавалі бацьку. Ён пажыў і нават перажыў большасць іншых мужчын з яго года — было ўжо крыху за семдзясят. Калі ён сустрэўся з маці, яму было трыццаць пяць, а ёй усяго васьмнаццаць.

— Ого! Малодку сабе знайшоў. Ты ж стары ўжо, глядзі, сэрца не вытрымае, — кпілі з яго сябры.

Але смешкі іх не былі злоснымі. Наадварот, яны былі толькі рады за яго, бо ўжо і веры не было, што ён, ідэйны бабыль, якога бабуля звала «кавалер польскі», нарэшце знойдзе сабе шчасце, акрамя працы.

Да трыццаці пяці гадоў ён ніколі не быў на спатканні. Калі хто намагаўся пазнаёміць з якой прыгажуняй, ён катэгарычна адмаўляўся ці проста ўцякаў. У яго на гэта былі свае меркаванні. Ён лічыў, што дзяўчына не пойдзе на карысць ягонаму занятку, што з ёю лёгка толькі страціць грошы, але ніяк не зарабіць.

— Ім патрэбны толькі мае грошы! — адсякаў Захар.

Шчыра кажучы, ён быў з той пароды, што ніколі не жыве напаказ. Ніхто б так і не сказаў, што Захар з’яўляецца заснавальнікам немалой кампаніі інфармацыйных тэхналогій. Найпапулярнейшы стыль жыцця «дорага-багата» быў не пра яго. Толькі дасведчаныя бачылі сапраўдную цану яго высілкам.

Дзяўчатам ён падабаўся дакладна не праз грошы. Ён быў прыгажунцом. Блакітныя вочы з ільнянымі валасамі на галаве і барадой рудогга адцення, мацак, рыхтык герой скандынаўскага эпасу. Бывае такое, што прыгажосць і розум — рэчы не звязаныя, але гэта было не пра Захара. Ён вольна мог падтрымаць размову пра жывапіс, тэатр, музыку, літаратуру. І рабіў гэта так па-майстэрску, што хацелася слухаць усё больш і больш. Як гэта ядналася ў адной галаве з навукавай ступенню ў галіне тэхнічных навук, было шмат для каго загадкай. Карацей, Захар быў марай кожнай.

Менавіта дзякуючы працы Захар і сустрэўся з будучай жонкай. Яго кампанія дапамагала ўвайсці ў «айці» ўсім ахвотным, асабліва маладым студэнтам. І гэтым разам ён не адмовіў на запрашэнне правесці сустрэчу са студэнтамі.

Такія сустрэчы адбываліся штогод. Ён лічыўся гонарам факультэта, бо ніколі не забываўся на тое месца, якое дало дарогу, прывяло яго да вышынь. Узнікала якая-кольвек праблема — звярталіся да яго. Захар дапамагаў з рамонтамі аўдыторыі і іх абсталяваннем, заўсёды быў шчодрый, калі яго клікалі стаць спонсарам студэнцкіх святаў. За гэта факультэт быў удзячны: яму накіроўвалі найлепшых студэнтаў, якія ці ўжо, ці ў найбліжэйшы час змогуць зрабіць значны ўнёсак у працвітанне яго фірмы, а ад яго залежыць і дабрабыт самога факультэта і выкладчыкаў.

Гэтым разам Захар стаяў у вялікай аўдыторыі, што прыступкамі падымалася пад столь. У студэнцкія часы ў гэтым памяшканні можна было займацца толькі ў цёплы, але не сонечны дзень. Зімой там пісалі толькі алоўкі, і то, калі ты яшчэ не змерз як цюцька, а летам мазгі кіпелі не толькі ад ведаў. Нягледзячы на тое, што гэта аўдыторыя выходзіла на сонечны бок, а травень таго года пачаўся незвычайна цёплымі днямі, гарачыні не адчувалася. Колькі гадоў таму на яго сродкі тут была ўсталявана сучасная кліматычная сістэма.

Яго ўлюблёнае месца было там, наверху, пад столлю. Ён быў ці не выдатнікам, але ніколі не любіў першыя парты, бо менавіта там, на яго думку, і сядзяць ні на што не здатныя прыстасаванцы. На яго месцы сядзела дзяўчына. Было відаць, што яна не была зацікаўлена ім і яго прамовай. Увесь час, які ён распавядаў пра сваю фірму, яна толькі і рабіла, што гутарыла з сяброўкамі. Гэта больш нагадвала сустрэчу ў кавярні. На стале былі розныя прысмакі і папярковыя кубачкі з кавай. Здавалася, ім нічога не замінала, каб выкласці на стол паўнаватасны абед.

«Нахабныя дзяўчаты», — думаў ён, апавядаючы пра перспектывы працаўладкавання да яго.

У гэты самы момант дзверы прыадчыніліся і ў аўдыторыю праціснуўся хлопец. Ён адразу, стараючыся не прыцягваць да сябе ўвагу, падбегам накіраваўся пад столь з вялікай папярковай торбай, ад якой сыходзіў водар фастфуду. Як толькі гэты «кур’ер» патрапіў наверх і далучыўся да кампаніі, то змесціва торбы апынулася на стале. Мала таго, удзельнікі перадавалі замовы па радах.

— Хопіць! — не мог ужо трымаць Захар, які з раніцы нічога не еў і сам любіў паесці такога не надта карыснага. — Тутакі вам не сталоўка. Майце павагу і не замінайце! Калі вам нецікава, то я нікога не трымаю.

— А хіба Вы самі былі не такі, пане Захару? — раптам здэкліва запытала яна. — У нас сёння і так былі чатыры пары, і Вы прыйшлі на пятую, дык што

ж, па-вашаму, лепш з голаду зайсціся, чым сумяшчаць прыемнае з карысным. Мне здаецца, што калі мы адыдзем праз гэта ў верагодна лепшы свет, то ўсё пойдзе не на карысць вашага прадпрыемства. Так што выбачайце, калі ласка, і частуйцеся бульбачкай ці крыльцамі.

Аўдыторыя гримнула рогатам. Захар цяжка дыхаў, насупіўшыся. Па ўсім было відаць, што ён траціць раўнавагу, раз'юшаны такой дзёрзкасцю.

— Спадарыня, на жаль, не ведаю Вашага імя, можаце быць вольнай, — стрымліваючы сябе, прамовіў Захар. — Бывайце. Спадзяюся, мы ніколі больш з Вамі не сустрэнемся.

— Так-так! Не замінаў нам слухаць выбітнага чалавека! Калі табе нецікава, то лепей ідзі, чаго ўвогуле прыцягнулася? — пачалі падбрэхваць першыя рады.

— Чао! Я падзяляю вашы спадзяванні, — збягаючы па прыступках, адгукнулася яна.

II

Наста выбягала з універсітэта, трымаючы ў руках смартфон.

«Я ўжо вольная. Ты як?»

«Ты казалася, што будзеш доўга. Праз хвілін 5 буду вольны таксама».

«Ой, там гісторыя такая, што потым раскажу. Дзе цябе сустрэць?»

«Давай ля ўвахода ў метро».

«Ок»

Гэта быў яе хлопец. Хлопец, які быў сапраўдным апірышчам яе сталічнага жыцця. Ён вучыўся на чацвёртым курсе былога палітэха, а яна толькі скончыла першы былога радыётэхнічнага інстытута. Яны пазнаёміліся летась. Дакладней, яна ведала даўно, што яго завуць Сашкам, а ён ведаў, што яна Наста. Яны бачыліся, часам былі ў адной кампаніі, але ніколі сур'ёзна не размаўлялі. Ён жыў у вёсцы, а ў яе бацькоў было там лецішча. Яна загаманіла з ім першай, бо больш нікога не ведала, хто вучыцца ў Мінску, тым больш недалёка ад яе будучага ўніверсітэта.

Сашку не шанцавала з дзяўчатамі. Ён не меў ніякіх заганаў, акрамя адной, якая для іх усё перакрэслівала. Ён быў высокі, з шырокімі ад прыроды плячыма, меў светлую галаву, і пры гэтым скура ў яго мела бронзавае адценне. Брыдкім ці агідным ён дакладна не быў. Яго вясковае паходжанне ўсё псавала. Для сваіх дзяўчат з вёскі ён не мог даць «надзею на ўратаванне», а для гарадскіх ён мог даць толькі «гной ды крапіву». Так аргументавалі яны. Але Сашка не траціў надзеі знайсці сваё шчасце.

І яно прыйшло, як заўсёды, неспадзявана. Сашка прыехаў у вёску, каб потым на два месяцы з'ехаць на практыку. У гэтым годзе ўніверсітэт неяк дамовіўся, што яны ўсім гуртом паедуць на будоўлю ў Краснадарскім краі. Дзякуй таму, хто вырашыў даць магчымасць менавіта студэнтам зарабіць грошы і пабачыць мора. Да сваіх дваццаці гадоў ён бачыў мора толькі па тэлевізары ці ў атласе ў школе. Думка пра мора вабіла яго. Ён быў заўсёды ў захапленні ад вялікай вады на сваім родным Палессі. Але тое паводка. Мора — іншая рэч. Мора, за рэдкім выключэннем, спрыяе людзям, надае ім моц. Родныя ж паводкі віравалі ўвесну так, быццам хацелі пазбавіць свае берагі ад каросты. А яшчэ ж, кажуць, мора салёнае. Сашка чакаў сустрэчы з ім як з нечым неспазнаным.

Спакаваўшы ўсе рэчы, ён вырашыў прайсціся па вёсцы. Далёкая дарога, хаця і з сябрамі па студэнцкай лаве, хвалявала і палохала яго. Сашка хацеў

пабыць сам-насам з сабою, але гэтага не атрымалася. Ён напароўся на сваіх школьных сябрукоў, якія вырашылі больш не абцяжарваць сябе навукамі. Яны былі добрыя людзі, але мелі звычкі, як і кожны, як яны лічылі, пакрыўджаны вясковец. Калі б гэта было ў іншы дзень, ён дакладна абмінуў бы іх, бо не любіў іх гамонкі ні пра што. Але страх перад невядомым падказаў пабавіць час у кампаніі калісьці блізкіх людзей.

На выгане, здаецца, сабралася ўся нешматлікая моладзь вёскі. Тут былі і гарадскія. Сашка яшчэ больш занудзіўся, бо сёння дакладна не хацеў удзельнічаць у баляванні. Ён падыходзіў да знаёмых, што разышліся то тут, то там невялікімі купкамі, казаў, што трэба казаць у такіх выпадках, ды ішоў далей. Сеў на траву і пачаў узірацца ў ціхую плынь ракі, што цякла краем выгану, назіраў за сваім сябруком, які верхаводзіў сённяшнім баляваннем і папракаў прысутных, што тыя не могуць раскласці вогнішча. Думкамі ён быў ужо там, на моры.

Сашка здрыгануўся. Нечая рука кранулася яго пляча.

— Я такая страшная, што ты спалохаўся мяне? — з усмешкай запытала Наста.

— Прабач, я не бачыў, як ты падышла.

— Ты не супраць, калі я тут пасяджу побач з табою? Я чула, ты ў Мінску вучышся?

— Не гнаць жа цяперака мне цябе. Выган агульны, — адказаў Сашка, чуючы нейку палёжку на душы. — Мо б ты не садзілася на сырую зямлю? На, падкладзі лепей адзенне.

Сашка пачаў сцягваць з сябе худзі, якое ён апрануў, каб абараніцца ад камароў. Яму з дзяцінства казалі, каб ён не сядзеў на халоднай сырой зямлі. Нягледзячы на тое, што на дварэ ўжо было лета, але яно не было летам у сапраўдным разуменні гэтага слова. За месяц з невялікім сонца было на небе не часцей, чым студэнт-лайдак на занятках. Яно свяціла, а грэць не грэла. Амаль увесь месяц быў дождж. Толькі ўчора, калі Сашку быў час ехаць на два доўгія месяцы, урэшце сонца пачало грэць. І менавіта з гэтай нагоды і сабраўся фэст на мясцовым выгане.

— Авоі! Не дурыся! Як змерзну, адразу ж устану ці папрашу дапамогі ў цябе. Не хвалюйся! Дык што, раскажаш пра Мінск? Я якраз у РТІ залічана.

У яе вачах былі відаць адначасова страх і захапленне. Сашка адчуваў яе настрой. У яго ў самога было цяпер нешта падобнае. Ён не мог не распавесці дзяўчыне пра Мінск і пра студэнцкае жыццё-быццё. Іх настрой рэзанаваў. І, можа, таму яны і правялі гэтую ноч разам, седзячы і размаўляючы на выгане аж да самага світанку.

Назаўтра Сашка накіраваўся ў дарогу. Яму спачатку трэба было даехаць да Мінска, дзе яны з сябрамі сядалі на цягнік, што ў хуткім часе прывязе іх у блізкі, але адначасова далёкі і невядомы край. Дарога ўжо не палохала яго. Ён выехаў з вёскі з нейкім новым, невядомым яму да гэтага часу адчуваннем. Кудысьці знікла абцяжаранасць жыцця, усё навокал адчувалася лёгка.

«Чому я не сокіл, чому не літаю, чому мені, Боже, ты крілець не дав? Я б землю покинуў і в небо злітаў», — круцілася ў Сашкі ў галаве песня, пачутая яшчэ даўно па радыё, калі ён гасцяваў у бабулі.

Так, Сашка ўсведамляў, што тая песня была не пра тое. Але менавіта гэтыя радкі як найлепш перадавалі яго адчуванне. Ляцець. Менавіта ляцець яму хацелася цяпер. І вярнуцца абавязкова ў родную вёску, да таго памятнага выгану.

ПАЭЗІЯ

Уладзімір Ясеў ФОРМЫ ГУКАЎ

Вершы

Ясеў Уладзімір Віктаравіч нарадзіўся 1 сакавіка 1961 года ў Быхаве Магілёўскай вобласці. Закончыў гістарычны факультэт Магілёўскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута (1984), аспірантуру Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1993). Кандыдат палітычных навук (1993). Дацэнт (1997). Працаваў выкладчыкам, метадыстам ва ўстановах адукацыі (1984—1988), асістэнтам (1988—1990), старшым выкладчыкам (1993—1995), дацэнтам (1996—1998), дэканам факультэта замежных моў (1998—2008), прарэктарам (2008—2020) установы адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова».

Аўтар кніг паэзіі «Паловы дыні» (2016), «Времяворот» (2018).

Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь (2013).

ЧУЙНАСЦЬ

Ты чуеш, сціхлі першыя грывоты?
Ты бачыш, выспы сонечных вачэй
На шыбах, дзе абрысы самалётаў
Губляюцца на прасцінах начэй?

Іх гасне след, як і каханне ў словах
Цьмянее, абрываецца ў радках,
А надвяхоркам гулка і вяснова
Сінеча з сэрцам б'ецца не ў ладах.

Зноў сніцца ветлы салаўіны шчога
У хвосткіх прыдняпроўскіх лазнях
І водар разварушанага стога,
І сырадою непаўторны смак.

Жыццё на волю рвецца без аглядкі,
 Учынкаў шчырасць, шчодрасць сціплых слоў...
 Ручай між намі, вузенькая кладка,
 Мінуласць і бясконцасць чуйных сноў.

СНЕГ

Першы снег. Раніцой
 у застылым паветры
 водар хлеба і хвоі
 над хатай вісіць.
 Яшчэ сонца не бачна,
 а свет белы-белы,
 і няроўным радком
 па тым снезе
 твой след...

ФОРМЫ ГУКАЎ

Ты граеш
 звычайныя гамы,
 выцягваеш гукі
 з актаваў.
 Лаўлю іх
 у снежаньскай крупцы
 слязінкамі лістападу.

Хай
 зойдзеца рогатам
 вецер,
 акрэсліўшы формы
 акордаў.
 Ён ведае:
 розныя сэнсы
 мы гукамі
 шчасна яднаем.

І ты не хвалюйся,
 гарэза,
 калі што няўдала
 сыграеш —
 свабоду
 нячутнага гуку
 я ў літары
 пазбіраю.

Наталля Шастакова ТРЫ АПАВЯДАННІ

Шастакова Наталля Сямёнаўна нарадзілася 8 верасня 1958 года ў Гомелі. У 1981 годзе скончыла механіка-матэматычны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны. Пасля заканчэння працавала праграмістам, потым начальнікам аддзела аўтаматызаваных сістэм кіравання Гомельскага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта імя П. В. Сухога. Таксама ў гэтай навучальнай установе больш за 20 гадоў выкладала камп'ютэрныя інфармацыйныя дысцыпліны для студэнтаў. З 2017 да 2020 года працавала педагогам дадатковай адукацыі цэнтра творчасці дзяцей і моладзі Гомельскага раёна. Суаўтар кнігі «Обретенная икона (Следами Николая Угодника)» (2015). Аўтар кніг для юнага чытача «В гостях у Варьки» (2011), «Каков я, или Петькины уроки» (2021), «Секретная экспедиция Васи Ванечкина и Платона Берёзкина» (2024), «Где гуляли «Башмачки?»» (2025). Пераможца рэспубліканскага конкурсу на лепшую публікацыю на экалагічную тэматыку (2012), трэцяга рэспубліканскага літаратурнага стартапа LitUP (2023) і трэцяга рэспубліканскага літаратурнага конкурсу «Папяровы бусел» (2024). Лаўрэат абласной літаратурнай прэміі імя К. Тураўскага (2015, 2021, 2025).

ПСІХАТЭРАПЕУТ АДМЯНЯЕЦЦА

Вось ужо сапраўды, чаго толькі не зробіш дзеля дасягнення мэты, асабліва калі ты малады і вецер у галаве. Таму пацвяржэнне — гісторыя, якую распавёў мне знаёмы пра свайго таварыша па службе (назавём яго Канстанцінам Леанідавічам)...

— Праходзь, праходзь, Канстанцін Леанідавіч! — гучна паклікаў Іван Сідаравіч маладога супрацоўніка, які зазірнуў у кабінет. — Даўнавата ты да мяне не наведваўся. Няўжо пасля нашай апошняй размовы... — начальнік лісліва паспрабаваў усміхнуцца.

Супрацоўнік у адказ прамармытаў нешта невыразнае і неяк бокам праціснуўся ў пакой.

Іван Сідаравіч, нягледзячы на лішнія кілаграмы вагі, хутка выбраўся з-за стала, падскочыў да маладога чалавека і працягнуў руку для прывітання.

Косця наўмысна зрабіў выгляд, што не заўважыў жэсту начальніка, і з шумам прысунуў да сябе крэсла.

Сідаравіч з прыкрасцю сціснуў пульхныя вусны, апусціў руку, крыху памаўчаў і зрабіў выснову:

— Значыць, Леанідавіч, ты ўсё ж такі пакрыўдзіўся. Дарма. А справаздачу хоць перарабіў?

Малады супрацоўнік у адказ нервова перасмыкнуў плячыма і працадзіў скрозь зубы:

— Ды якая там да чорта справаздача? Я сёння першы дзень, як на працу выйшаў. Больш за тыдзень праваляўся ў інфекцыйнай бальніцы.

Ад такой навіны Іван Сідаравіч на імгненне замёр, а потым, як рак, стаў задам адыходзіць да свайго скуранага крэсла, якое знаходзілася на прыстойнай адлегласці ад супрацоўніка.

Косця крыва ўсміхнуўся, заўважыўшы непадробны страх у вачах начальніка, і прамовіў:

— Ды не бойцеся вы так. Па-першае, я заразным не быў, а па-другое, з «інфекцыёнкі» выпускаюць толькі тых, хто ўжо не нясе пагрозы грамадству. Трапіў жа я ў бальніцу з-за засмучэння страўніка. А ва ўсім вінаватая мая жонка Людка. Прыстала да мяне: «з’еш ды з’еш кавун». Ну, я ўсе тры кілаграмы за раз і з’еў. А кавун, як потым высветлілася, быў нітратны. Увогуле, палілося ў мяне з усіх дзірак. І тут ізноў Людка са сваім выццём: «Хуткую! Трэба тэрмінова выклікаць хуткую дапамогу! Ідзе абязводжванне арганізма...»

Сідаравіч нарэшце ўладкаваўся ў крэсле, дзе адчуў сябе як у крэпасці, і спакойна заўважыў:

— Леанідавіч, а твая жонка, аднак, мела рацыю на ўсе сто.

Косця злосна зыркнуў цёмнымі вачыма ў бок «абаронцы» і незадаволена прашыпеў:

— Сумняваюся. Адседзеў бы дома дзянёк-другі, і ўсё б наладзілася...

Сказаўшы гэта, малады чалавек раптам, як загіпнатызаваны, утаропіўся ў адну кропку, пры гэтым яго левае плячо нервова заторгалася.

У пакоі, нібы цёмная хмара перад навальніцай, павісла няёмкае маўчанне.

Начальнік, з асцярогай пазіраючы на супрацоўніка, заёрзаў у крэсле, як вуж на патэльні. Мужчына скурай адчуў, што з маладым чалавекам адбываецца нешта нядобрае. Трэба было неяк вырुльваць сітуацыю, пакуль чаго не здарылася. Таму Сідаравіч вырашыў, што перш-наперш не дрэнна б прадоўжыць размову, і задаў простыя пытанні:

— Леанідавіч, а як цябе ў бальніцы кармілі? Мяса часта давалі ці не?

Пытанні толькі на першы погляд былі простымі, але жыццё так уладкавана, што не заўсёды простае такім і з’яўляецца...

Супрацоўнік, быццам уджалены ў азадак пчалой, ускочыў з месца і з жахам закрываў:

— Ой-й-й! Ой-ёй-ёй!

Падсвядомасць Сідаравіча адрэагавала імгненна. Яна прымусіла яго куляй вылецець з крэсла і падштурхнула да акна.

Косця ж замоўк. Ён амаль хвіліну заклапочана аглядаўся вакол, відавочна, кагосьці шукаючы, потым зноў сеў у крэсла і нарэшце прамовіў:

— Бачыце, пасля бальніцы я стаў такім нервовым, такім напружаным. А ўсё гэта пачалося з-за майго суседа па пакоі. Ужо тады, калі я засяляўся ў палату, ён мне не спадабаўся. Ох, як не спадабаўся!..

Іван Сідаравіч прадоўжыў стаяць ля акна, пры гэтым яго плечы нібы перанялі эстафету ў Косці і вельмі напружыліся, а да таго ж і прыкметна прыўзняліся. Збоку можна было б падумаць, што ён апрануў пінжак разам з вешалкай.

Малады супрацоўнік выцер далонню з ілба кропелькі поту і нечакана перайшоў на гучны шэпт:

— Як толькі я ўбачыў яго на ложку з голым торсам, тут жа ў галаве прамільгнула думка: «Косця, ты патрапіў...»

Абстаноўка ў кабінёце напальвалася. Сідаравіч паспешна адчыніў акно. Але гэта не прынесла свежасці, бо на дварэ стаяла распаленая бязветранасць.

Супрацоўнік тым часам звычайным голасам працягнуў аповед:

— Увесь торс суседа быў у жудасных наколах.

Іван Сідаравіч глыбока ўздыхнуў, як перад скачком у ваду, ледзь расслабіў плечы, павярнуўся ў бок Косці, потым выцягнуў наперад руку, на кісці якой з тыльнага боку быў выкалаты ўыход сонца, а ніжэй ад яго красаваўся надпіс «ВАНЁК», і прамовіў:

— Наколкі? Фу, якая дробязь. Я ў маладосці быў таксама дурны і парачку наколак сабе «забамбіў». Усё гэта юнацкая бравада і нічога болей.

Косця грэбліва хмыкнуў і вярнуўся да перапыненага апаведу:

— Дык вось, ноччу я прачнуўся ад таго, што нехта поўзаў пад маім ложкам. Гэта быў мой сусед па палаце. Ён гучна драпаў пазногцямі па падлозе і бясконца паўтараў адны і тыя ж фразы: «Тут я ўчора закапаў у снезе свежае, незамарожанае мяса...»

Пры апошніх словах у вачах у апавядальніка прабег увесь перажыты жах. Ён нейкім цудам перадаўся і Сідаравічу. Мужчына разгублена зірнуў у расчыненае акно і аднымі вуснамі прашаптаў:

— Пяты паверх. Высока...

І раптам ці то ад страху, ці то ад безвыходнасці мужчына істэрычна выкрыкнуў:

— Косця, што за дурноту ты вярзеш!? Можна, табе гэта проста ўсё прыснілася?

Апавядальнік у адказ абыхава паціснуў плячыма і як нічога ніякага прадоўжыў:

— У тую ноч я не змог заснуць. Раніцай мой сусед пачаў лавіць рыбу. Для пачатку ён узяў прасціну і стаў завязваць на ёй вузел. Праўда, гэта ў яго ніяк не атрымлівалася. Але прыйшоў лекар, падсеў да майго суседа на ложак і пацікавіўся: «Ну што, сябрук, рыбку сабраўся лавіць і кручок прывязваеш? А хадзем, дружа, са мной адсюль. Тут месца зусім не рыбае».

Косця раптам зноў перайшоў на гучны шэпт:

— Сыходзячы з палаты, лекар павярнуўся і злосна паглядзеў у мой бок. Ух, як мне ад яго погляду стала страшна-а-а-а!..

Іван Сідаравіч збялеў і, не вытрымаўшы напалу пачуццяў, мухай падляцеў да стала, схпіў шарыкавую ручку, як тапелец саломінку, і гучна прамовіў:

— Канстанцін Леанідавіч, я памятаю, вы хацелі пайсці ў адпачынак. Дзесьці тут у мяне была ваша заява.

Супрацоўнік тут жа па-дзіцячаму пакрыўджана надзьмуў вусны і ва ўпор паглядзеў на начальніка:

— Так, Іван Сідаравіч, я хацеў пайсці ў адпачынак і якраз з сённяшняга дня. Але ў мінулы раз, калі я да вас прыходзіў з заявай, вы казалі, што трэба

перарабіць справаздачу. А яшчэ дадалі, што адпачынак у мяне не ў ліпені, а па графіку ў верасні...

Начальнік, паспешліва падпісваючы ліст з заявай, які нечакана, цудоўным чынам, з'явіўся на стале, прамармытаў:

— Нічога, дружа, праца не воўк — пачакае...

Дзверы за супрацоўнікам з шумам зачыніліся. Іван Сідаравіч з палёгкай адкінуўся ў крэсле. Потым з шуфляды дастаў шакаладку, каб нармалізаваць растрочаны сератанін. Але атрымаць асалоду перашкодзіў гучны залівісты смех сакратаркі.

Іван Сідаравіч стомлена ўздыхнуў і прамовіў:

— Камусьці — смех, а камусьці — псіхатэрапеўт! І гэта яшчэ ў самым лепшым выпадку. — Мужчына на хвіліну задумаўся і нарэшце націснуў кнопку сувязі з сакратаркай. — Машачка, даведайцеся, калі ласка, у якой бальніцы лячыўся Канстанцін Леанідавіч.

Звонкі дзявочы голас тут жа адрапартаваў:

— У гэтым месяцы па табелі ў Косціка ўсе дні працоўныя.

— Машачка, я хачу дакладна ведаць, у якой, — настойліва паўтарыў начальнік.

Дзверы ў кабінет адчыніліся, і ўвайшла маладзенькая бялявая дзяўчына.

— Іван Сідаравіч, вось табель аддзела, дзе працуе Косцік. Дарэчы, у яго праз тры гадзіны самалёт у Эміраты. Шчасліўчык!

Пачуўшы такую навіну, Іван Сідаравіч ад гневу пачырванеў, як памідор, і раздражнёна выгукнуў:

— Не шчасліўчык, а прайдзісвет! Зноў ён мяне развёў, як...

Машачка спалохана замерла. Яна ўпершыню бачыла начальніка ў такім стане.

Той, заўважыўшы здзіўленне ў вачах дзяўчыны, хутка ўзяў сябе ў рукі і быццам абыякава, але ціха прамовіў:

— Але, з іншага боку, добра, што Канстанціну Леанідавічу не патрэбны псіхатэрапеўт. Затое, здаецца, ён патрэбны мне...

ШЛЮБ ПАД ПАГРОЗАЙ

Лета ў разгары, дачнікі ў запарцы. Народу ў аўтобусе столькі, што, як кажуць, няма дзе яблыку ўпасці. Едуць з валізкамі, заплечнікамі, цялежкамі, з сабакамі, радзей з катані.

Гэта добра, што народу шмат, бо ёсць шанц пачуць смешную, а недзе і павучальную гісторыю. Нешта сабе на вус наматаць, ды і чытачам, глядзіш, будзе карысна тое-сёе пазнаць...

Гераіня майго апавядання, пачутага ў адной з такіх паездак, вяскоўка Клаўдзя. Нядаўна з мужам Іванам яны адзначылі рубінавае вяселле. Сорок гадоў пражылі разам, не сказаць, што душа ў душу, але пражылі. За гэты час Клаўдзя ні поглядам, ні словам, ні, барані божа, бліжэйшым учынкам не выклікала ў гаспадара рэўнасці. Але ў той дзень, пра які ішла гаворка, увесь рубінавы шлюб мог «разбіцца», як шкло...

...Летнім ранкам Іван сеў у свой старэнькі «жыгулёнак» і з'ехаў у горад з тэрміновымі клопатамі. Клаўдзя ж, прытрымліваючыся прынцыпу «не бяда, што ніхто не дапамагае, але ж затое ніхто і не перашкаджае», перарабіла

ПАЭЗІЯ

Генрых Тарасевіч УГЛЯДАЮСЯ СТОЕНА ЎДАЛЬ

Вершы

Тарасевіч Генрых Францавіч нарадзіўся 23 лістапада 1960 года ў мястэчку Новы Двор Шчучынскага раёна. Скончыў агранамічны факультэт Літоўскай сельскагаспадарчай акадэміі і аспірантуру пры Беларускам навукова-даследчым інстытуце глебазнаўства і аграноміі. Кандыдат сельскагаспадарчых навук. Удзельнік ліквідацыі наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Працаваў у Інстытуце глебазнаўства і аграхіміі, Акадэміі аграрных навук, Міністэрстве сельскай гаспадаркі і харчавання, Дэпартаменце па ліквідацыі вынікаў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС Міністэрства па надзвычайных сітуацыях, Палаце прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Дэпартаменце па ядзернай і радыяцыйнай бяспецы Міністэрства па надзвычайных сітуацыях. Аўтар паэтычных кніг «Прадчуванне вясны», «Адлюстраванне душы», «Носьбіт», «Рэфлексія шчырасці» і інш.

Няўжо ізноў зіміца нас засмуціць
Адсутнасцю марозаў і снягоў?
Надвор'ем волкім спакваля прымусіць
Не пакідаць кватэраў і дамоў.

Хоць і жылі нядаўна шчэ ў надзеі
Нарэшце стаць на лыжы і канькі.
Але, на жаль, пакуль што ў снах завеі
І толькі ў марых коўзкія каткі.

І хай сабе з надвор'ем не шанцуе,
Прыроду ўсё-ткі трэба паважаць.
Яе спрадвеку тоеснасць жывую,
Каб зноў зіму сапраўдную чакаць.

Галіна Бабарыка

ЖЫЦЦЯ АДВЕЧНЫЯ ШЛЯХІ

Вершы

Бабарыка Галіна Сідараўна нарадзілася 19 чэрвеня 1960 года ў вёсцы Мачуль Столінскага раёна. У 1979 годзе скончыла Магілёўскае педагагічнае вучылішча, у 1987-м — Магілёўскі педагагічны інстытут. Па накіраванні чатыры гады працавала настаўніцай на Клімаўшчыне, пасля пераезду — у роднай школе. За дасягнутыя поспехі ў навучанні і выхаванні ў 1991 годзе ўзнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета.

Аўтар зборнікаў паэзіі: «Давер» (2004), «Дарога ў восень» (2015) і «Матывы Моўсты» (2021).

Лаўрэат Міжнароднага літаратурнага конкурсу «Сям'я — Адзінства — Айчына» (2014), літаратурнай прэміі імя У. Калесніка Брэсцкага абласнога выканаўчага камітэта (2017), пераможца Брэсцкага абласнога конкурсу «Духоўная веліч» (2018).

ЖЫЦЦЯ АДВЕЧНЫЯ ШЛЯХІ

Пануе восень. На зямлі —
Акраўкі веснавых убораў:
Вятры паказвалі свой нораў,
Ірвалі гожаць і мялі.

Імкнецца ўгору смутны клін,
Як той лісток, сарваны ветрам,
Пагрозу тояць кіламетры:
Загіне птах. І не адзін.

Не кожны вернецца, дзе звык
Да рэчкі роднай і да гаю...
З нябесных плыняў далятае
Працяжны развітальны крык.

Апошні месяц. Лістапад.
Бялее іней сівізнаю.
А першы снег падобны рою,
Што апускаецца на сад.

За белапеннаю зімой
Зноў жораў прыляціць да гоняў,
Сыпнуць нябачныя далоні
У свет абноўленай красой.

Жыццё прыроды і людзей —
Адвечны шлях па Божым коле.
Не трэба наракаць на долю:
За цемраю святло ідзе.

ЛІСТАПАДНАЕ

У сіні, здаецца, вясновай
Купаецца яснае сонца.
Гаворыць аб нечым бясконца
Лістота скрыпучаю мовай.

Як добра прайсці па кіліме,
Што восень пад ногі паслала.
Вальсую і кружыцца ўдала
Лісток, пралятаючы міма.

Гаючасць пры кожным уздыху...
І шчасце ад кожнага кроку...
Вятрыска пагладжвае шчокі,
А потым хаваецца ціха.

Ірвецца малітва да Бога,
Яго міласэрнасці, сілы:
«Прымі, каго моцна любілі...
Жывым падаруй дапамогу».

Лісты, як гады, безупынна
Шумяць пад нагамі: «Нявечна».
Шукае сваю бесканечнасць
Танюткая ніць-павуціна.

Запалены свечкі-бярозы...
Дзянёчкі стаяць залатыя...
У Госпада душы жывыя,
І змяняцца радасцю слёзы.

Саша Тэймлейн ДВА АПАВЯДАННІ

Тэймлейн Саша (Змушко Аляксандр Аляксандравіч) нарадзіўся 10 красавіка 1981 года ў Мінску. Скончыў біялагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. З’яўляецца навуковым супрацоўнікам аддзела біятэхналогіі Інстытута пладаводства НАН Беларусі. Аўтар рамана «Конкурс “Міс Галактыка”».

ПАШУКАЕМ РАЗАМ

Ноч была поўная ўтульнасці, нібыта дварняк пад лаўкай у хаце. І поўная зорак, якія сярэбранымі цвікамі забілі ў неба. Ноч была летняя, вецер — цёплым, як сырадой. Саша ішоў па двары, штурхаючы пакет чыпсаў.

І раптам спатыкнуўся аб дзяўчыну.

— Гэй!

Ён апынуўся на карачках, і асфальт балюча ўпіўся ў далоні. Джынсы відавочна давядзецца памыць.

— Ты што тут робіш?

— Ціха, — шушуркнула дзяўчына. — Не бачыш? Шукаю шмубрыкаў.

Саша сеў на азадak.

Чаго ўжо тут, усё роўна брудны. Атрое ад пылу калені.

— Што за шмубрыкі?

— Дурань, ці што?

— Сама ты... — пакрыўдзіўся ён. — Я лепшы на курсе, між іншым. Пры паступленні набраў максімум балаў. Я і яшчэ адзін хлопец. А потым яго на другім курсе адлічылі, боўдзіла таму што.

— Боўдзіла?

— Не хадзіў на заняткі.

Дзяўчына хіхікнула.

— А я ў краме працую.

— Мерчэндайзерам?

— Не, прадаўшчыцай.

Дзяўчыну цяжка было разгледзець у змроку ночы. Худзенькая, шорты-май-ка, голыя калені. Кароткая стрыжка. Валасы нібы расплываліся ў зорнай цемры. Калі яна падняла галаву, ліхтары адлюстраваліся ў вачах.

— Дык што за шмубрыкі?

— Сама не ведаю.

— Як гэта?

Дзяўчына пачухала нос.

— Табе ніколі не здавалася, што ў цёмных кутах хтосьці ёсць? У змроку пад'езда, у цемры правалаў, у сырой цвілі склепа? Калі выключаеш святло, яны цягнуцца з кутоў — і садзяцца да цябе на ложак.

Саша збянтэжыўся.

— Я стараюся пра такое не думаць.

— Ага!

Дзяўчына ўзрадавалася.

— Значыць, таксама ў іх верыш?

— У іх вераць усе.

Саша ўздыхнуў і прызнаўся:

— Калі пстрыкаеш выключальнікам, яны садзяцца да цябе на ложак. Не да-крануцца да іх, таму што яны — створаны з вадкай цемры. І толькі вочы іхнія, як зоркі, адлюстроўваюць святло ліхтароў.

— Так...

— Чаму так выходзіць? Варта пстрыкнуць выключальнікам — і ажываюць самыя недарэчныя, атавістычныя страхі. З тых першабытных часоў, калі ў пячоры можна было сустрэць шаблязубага тыгра. Альбо пячорнага мядзведзя. Калі чалавек сядзеў ля залатога вогнішча, і толькі барвянае полымя адганяла прэч монстраў. Невядомых стварэнняў з цемры, якія палохалі ўсіх.

Дзяўчына працягнула руку — і сашчапіла пальцамі з Сашавай.

— Ты чаго?

— Можа, таму мы любім агонь, — шэптам сказала яна.

— Так.

Саша памаўчаў.

— Залатыя пратуберанцы, якія пажыраюць палены. О, як пражна яны аблі-зваюць вогнекаляровае вуголле, якое потым стане чорным. Дрэва распяляецца дачырвана і так весела пстрыкае — гэта агонь пажырае сваю здабычу.

— Так...

— Люблю агонь у печы, калі ён раве і злуецца за чыгуннай засланкай. Люблю агонь газавай пліты — казачна-сіні, быццам дзясяткі мініяцюрных зварачных гарэлак. Люблю агонь вогнішча — нецярплівы, які танцуе, кідае ў цябе пунсовыя іскры, віхурамі і сусальнымі тайфунамі ўздываецца ў неба. Сярдзіта трэскае сырымі дрывамі.

— Так.

Дзяўчына з сілай сціснула яго пальцы.

— Ты мне верыш?

— Так.

— Але мае шмубрыкі добрыя, — адважна сказала яна. — Ім проста сумна ў цёмных кутах. Яны прыходзяць на ложак палюбавацца на мяне! Я ж прыгожая. Яны не прыносяць мне шкоды. Калі не баішся.

— А калі баішся?

- Цябе загубіць страх.
- Але не шмубрыкі?
- Вядома, не. Ты сам загубіш сябе.
- Саша ўздыхнуў.
- А якія яны?
- Хочаш, пакажу? — раптам прапанавала дзяўчына.
- Т-так.
- Глядзі!

Яна пацягнула яго за руку да чорнага праходу — вузкага бетонавага міжаконня з лесвіцай, якая вядзе ў склеп. Ліхтароў паблізу не было, і прыступкі збягалі ў вугальна-смаляную цемру.

- Бачыш?
- Нешта варушыцца.
- Саша з усіх сіл прыгледзеўся.
- Але што можна разабраць?
- Быццам вадкая цемра, — прашаптала дзяўчына.
- Шчупальцы і пратуберанцы...

— Так, — шмыгнуўшы носам, сказала дзяўчына. — Ён маленечкі. Спалохаўся і ўцёк. Дурнічка. У шафе жыве ў мяне. Я заўсёды яго на ноч выпускаю. Гэта вельмі проста: трэба выключыць святло — і калі зусім цёмна, адкрыць дзверцы. Ён перацякае ў пакой, ён жа падобны на клубок з цемры.

- Нішто сабе.

— А тут мама яго напалохала. Прыйшла нечакана і ўключыла святло. Акно было адчынена — на мікраправетрыванні. Ён шмыг сабе — і прэч! Ледзь убачыла. Хаваўся ў ценях. Бацькі вечна ўсё псуюць!

- Псуюць?

— Я яго столькі прывучала, прыручала. Яго ж не памацаць. Нясмелы зусім. Толькі здалёк — убачыш. Як бы скоса. Я так ірванула сюды! Нават толкам не апрапулася. Маман нічога не зразумела!

- Саша паглядзеў у чорны праём.

Тамака магло быць што заўгодна. Недакуркі, бутэлькі, смецце... А то і аскепкі шкла. Ну ці... шмубрыкі. Цемра пералівалася антрацытава-чорнымі бакамі.

- Саша ўздыхнуў:

- Як цябе завуць?

- Таня.

— Таня-Танечка, — нараспеў сказаў ён. — Ты і сапраўды верыш у шмубрыкаў?

- Дзяўчына змоўкла.

- І маўчала доўга.

— У мяне сястра — наркаманка, — нарэшце сказала яна. — Пачалося ўсё з траўкі і спідоў, потым спайсы... а цяпер. Што ўжо цяпер...

- Яна шмыгнула носам.

— Жывем утрох — я, мама, сястра. Кватэра трохпакаёвая. Старая, яшчэ сталінскіх часоў. Столі высокія, а дзверы ў яе пакой — цяжкія, двухстворкавыя, з дуба. Сапраўдныя харомы. Харомы царэўны... Яны заўсёды зачынены. Святло не ўключаюць, шторы завешаны. І смурод... жажлівы.

- Яна ўздыхнула:

— Я туды і заходзіць баюся. Рэчы навалены... Усё ляжыць грудамі, ператвараецца ў гнілату і тлен. Нейкае царства распачы.

Саша маўчаў.

— У адной бялізне ходзіць... тыднямі. Пах такі, быццам нарадзілася на памыйніцы. Пра мыццё і казаць няма чаго.

— Вось як...

— З хаты ўсё зносіць. Лыжкі... мельхіёравыя. Навошта яны ёй? Ім кошт — у кірмашовы дзень капейка. Ці то ў ламбард адносіць, ці то... знайшла сабе скупшчыка крадзенага.

— Ясна.

— Нічога навідавоку пакласці нельга. Грошы, картка, талоны... усё знікае. У сумку адзін раз грошы на заўтра паклала, на праезд. Прыходжу ў метро — грошай няма. Айфон аднойчы скрала, зусім новы.

— А растлумачыць?

— Наркаману? — патыннем адказала Таня. — Растлумачыш, як жа.

Яна ўздыхнула:

— У мяне сукенкі былі, бальныя, для касплэй-фестывалю. Што сама шыла, што ў атэлье. Дарагія — жудасць! Шнуроўка, гарсэт і тое, што мае быць. Прыходжу дадому — усё вытрыбушана, шафа расчынена, бялізна валяецца на падлозе. Сукенак паловы няма... ды амаль усіх. А дзве засталіся — брудныя, парваныя.

Яна аблізнула вусны:

— Я тады так раззлавалася, плакала. Пабіць яе хацела. Рука не паднялася. Няхай згніе ў гэтай кватэры, думаю. Гэта не сястра, а пачвара. Лепей бы яна з пакоя не выходзіла ніколі. Пасля сорамна стала. Плакала зноў.

Саша слухаў.

Саша маўчаў.

Рука яе сціскалася і расціскалася, а адзін раз сціснулася так, што ледзь не пераламала хлопцу пальцы.

Але ён нічога не сказаў.

— А маме што? Сядзіць у сваім пакоі, глядзіць серыялы. Хаця я б таксама на яе месцы глядзела — каб не звар'яецца канчаткова. А то нядоўга і чокнуцца. Кукухай паехаў — і ўсё.

На яе шчоках бліснулі слёзы.

— Я падманула. Гэта не мама зайшла ў пакой, а сястра. Вочы — як у вар'яткі, валасы ўскудлачаныя. І мацае... поглядам. Шукае на дозу. Ломка ў яе... Пальцы трасуцца... і гэты смурод. Я здранцвела. Раней яна толькі ў маю адсутнасць заходзіла — вечна ў шуфлядах стала ўсё перавернута.

Яна глытнула сліну:

— І погляд такі... Глядзіць на мяне, быццам гатовая забіць. Мая банкаўская картка надзейна схаваная.

Саша маўчаў.

— Я вылецела куляй... Галава мокрая... толькі з душа. Добра, што лета — цёпла нават ноччу. Ключоў не ўзяла. Магу вярнуцца... дзверы не зачынены. Але, — замармытала яна, — як толькі ўяўлю... я не магу, не магу...

Яна заплакала.

Слёзы ліліся па шчоках.

Саша пагладзіў яе па галаве.

З РЭДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

ПАЭЗІЯ — ГОСЦЯ НЯБЕСНАЯ...

Таццяна Абухоўская

ВЁСАЧКА

Тут саромлівы вечар
Ціха крочыць з узгорачка,
Тут анёлавай свечкаю
Усміхаецца зорачка.

Свеціць вокнамі хата,
А над комінам — дым,
І спяваюць дзяўчаты
Аб каханні сваім.

Ты матулінай сцежкаю
Ў родны край зазірні —
Прывітаюць з усмешкаю,
Тут твае карані.

Будзе радасць дзяржаўная
За малы родны кут,
Людзі ў горадзе слаўныя,
Ды не горшыя тут.

Хто знаходзіцца ў горадзе —
У сваёй хаце госць.
Хоць не шмат у нас моладзі,
Але ўсё ж яна ёсць!

Дабрабыт тут наладзілі,
Ды застацца змаглі.
Дзякуй вам, што не здрадзілі
Нашай роднай зямлі.

Наталля Анапрыенка

Жнівень жаўтакрылы.
Сонечныя птушкі.
Скошанае сена.
Яблыневы сад.

Каляровы дожджык.
Залатыя стужкі.
Смажаная бульба.
Думкі наўздагад.

Яблыкі на доле.
Закуток імгнення.
Яблычнае шчасце.
Цішыні нектар.

Час падзення зорак.
Закуток імгнення.
Зорная прастора.
Прамяністасць мар.

Мы з табой дзве зічкі
Ў бездані расстання.
Мы пялёсткі мрояў
На мяжы сустрэч.

Зманлівыя цені
Першага кахання
Ззяюць у сутонні
І знікаюць прэч.

КАСТРЫЧНІК

Цьмянеюцца цені ў палоне маркоты.
Цямнеецца дзень, праганяецца лета.
Хмарыцца неба і хмурыцца сэрца.
Туманяцца далі, імгліцца душа.

Ліслівіцца цемра ў бязладдзі пустэчы.
Сівеюцца хмары, сутоніцца неба.
Журбоціцца месяц і шырыцца смутак.
Дажджыцца кастрычнік — і плачацца мне.

Маршчыніцца лісце ў застыглым паветры.
Маўклівіцца час і віхрыцца расстанне.

Лютуюцца згадкі і марыцца мара
І здрадай збягае ў няспраўджаны сон.

Ліхтарацца водбліскі ў чорных калюжах.
Чырвоніцца прастрань і глыбіцца распач.
І думкі прапальваюцца ў зацкаванасць.
Згарае кастрычнік — згараю і я.

Адарвалася і адышло,
Растварылася, знікла
Неўсвядомленае: ці было?
Непрымальнае: прыкра.
Ператвораная ў нецяплю
Недарэчнасць пяшчоты.
Першы крок на разбітае шкло
Замест мяккай лістоты.
Першы погляд у іншабыццё
Нетутэйшых прастораў.
Вынаходніцтва і адкрыццё
Не сваіх наватвораў.
Перайначанае пачуццё
Недамоўкай падання.
І адпушчаная ў небыццё
Легкадумнасць кахання.

Надзея Момлік

НАЧНАЯ ЦІША

Чароўная ноч... Дрэмле ціша,
Ні спеваў, ні рэха, ні слоў...
І толькі калыша зацішша
Сакрэты таемных размоў:

Як поўня крадзецца з-за хмары,
Як зоркі шапочуць вясне,
І як заповітныя мары
Блукаюць у бэзавым сне.

Як гушчалка скрыпне ля ганка
І недзе ўстрывожыцца птах.
Калышацца ціша да ранку
На ночы стамлёных руках.

ПАМЯЦЬ

Людміла Рублеўская

МАСКОЎСКІМІ СЦЕЖКАМІ КУПАЛЫ

Помнік Купалу на праспекце Кутузава

Кутузаўскі праспект, Масква, раён Дарагамілава. Сквер перад домам № 28. Невялікі пагорак, які можна ўявіць сімвалічным курганам... На яго вяршыні задуменная бронзавая постаць, са скрыжаванымі на грудзях рукамі, прыхілілася да стылізаванай агароджы. Разгорнутая кніга, бронзавы ліст купальскай папараці... Каменная сцяжынка вядзе да невялікага фантана — дакладней, крыніцы, чый струмень прабіваецца з-пад каменя. Усе атрыбуты падказваюць, хто выяўлены ў бронзе, — першы народны паэт Беларусі Янка Купала. З 2006 года Іван Дамінікавіч Луцэвіч задуменна ўглядаецца з гэтага ўмоўнага кургана ў горад, які адыграў знакавую ролю ў ягоным лёсе...

Тут ён вучыўся. Тут абвянчаўся. Тут атрымліваў узнагароды і званні. Тут ратаваўся ад вайны. Тут загінуў.

Раннія старонкі жыцця Янкі Купалы ў Маскве звязаныя з Першай сусветнай вайной. «У 1915 г. змушаны быў эвакуацыяй выехаць у Маскву», — пісаў Купала ў лісце Яўхіму Карскаму ад 4 кастрычніка 1919 года. За гэтай фразай хаваецца шмат... Так, вайна моцна ўдарыла па ўсім, беларуская зямля ў чарговы раз пе-

ратварылася ў поле бойкі, людзі ўцякалі, з'язджалі. «Много встречал я наших виленцев, как и минчан, которые слоняются от востока к западу, ждут избавления ныне от Германии», — пісаў Купала Якубу Коласу. Як ён сам ставіўся да навалы, сведчыць хаця б ягоны цыкл «Песні вайны».

На ўзбярэжжы, над ракою
Шэпчуць вербы з асакою:
— Што то будзе, што то будзе?
Штось трывожны свет і людзі!
Па зямлі пайшлі пажары —
Неба дымяць дыму хмары,
Там і тутак агнішча,
Над агнішчам вецер свішча.
Па сялібах — пошасць хваляй...
Гэты хвор, таго схавалі,
Тому чэшуць дамавіну...
Жыці, мерці няма ўпыну.

Але былі і яшчэ абставіны, якія змусілі з'язджаць...

У 1915 годзе Янка Купала займаў пасаду галоўнага рэдактара газеты «Наша Ніва» ў Вільні. Гучыць ганарова — а праблемаў, а небяспекі... Якраз супраць газеты і яе рэдактара пачаліся судовыя пераследаванні. Цэнзура чаплялася да ўсяго... Напрыклад, у нумары газеты ад 16 студзеня 1915 года быў змешчаны напісаны нібыта ад імя параненага жаўнера артыкул «Думкі» за подпісам «А. Язьмен», які палічылі крамольным, «возбуждающим враждебное отношение крестьянских масс и нижних воинских чинов» да ўрадавых устаноў. Ператрусы, допыты, грашовыя праблемы... «Нахожусь в таком критическом положении... хоть вешайся!» — пісаў Купала магчымым спонсарам у Пецябург. Каб палячыць зубы, галоўнаму рэдактару давялося закласці, што меў, у ламбард. У печцы не было чым паліць. А трэба яшчэ плаціць за памяшканне, у якім знаходзіцца рэдакцыя, знятае на імя Івана Луцэвіча. «Что делать со всем этим, ума не приложу. Заработать со стороны для меня нет возможности, даже уехать не могу, так как редакцию «Нашай Нивы» теперь представляю я один».

7 жніўня 1915 года выйшаў у свет апошні нумар «Нашай Нивы» пад рэдакцыяй Янкі Купалы, на наступны дзень паэт паехаў да маці ў Акапы, а праз месяц — у Расію... Напачатку жыў у Арле ў Сямёна Жывапісцава, ветурача і грамадскага дзеяча, які апекаваўся маладым беларускім паэтам. Але вайна, мабілізацыя... Як Іван Дамінікавіч піша Якубу Коласу, «выехал в Московскую губернию. Пробыв там сколько то дней в школе, я был забран в солдаты. С позиций приехал в Обоянь, где жила моя семья, больным человеком».

На шчасце, будучага народнага паэта на фронт не пагналі. А ў сярэдзіне верасня ён ужо запісаны ў Маскве «Прэсненскай часткай 2-га ўчастка па доме Калініна, №27 на Цішынскай плошчы».

У Маскве Купала паступае на вучобу ў Народны ўніверсітэт імя А. Л. Шаняўскага. Гэта была першая ў імперыі недзяржаўная вышэйшая навучальная ўстанова, дзе маглі вучыцца людзі незалежна ад сацыяльнага паходжання. Знаходзіўся інстытут на Міускай плошчы, цяпер непадалёк станцыя метро Новаслабодская. У наш час у будынку знаходзіцца Расійскі дзяржаўны гуманітарны ўніверсітэт.

Шаняўскі быў генералам, скараў Сібір, потым стаў золатапрамыслоўцам. Па словах ягонай жонкі, «главной его мечтой всегда было все свои средства оставить на такое высшее учреждение, где могли бы свободно, без требования аттестатов зрелости и пр. учиться и мужчины и женщины, и русские и нерусские, одним словом, все, кто учиться желает».

Так і сталася. Намаганнямі ўдавы Шаняўскага, Лідзіі Аляксееўны, незвычайны ўніверсітэт быў адчынены — і для паступлення туды не патрабавалася ні дакументаў, ні атэстатаў. Праўда, і дыплом не выдаваўся. Плата была сімвалічнай — 45 (скарочаны курс — 30) рублёў у год. Навучанне доўжылася тры гады. Студэнты самі вырашалі, які курс лекцый хацелі б праслухаць. Сяргей Ясенін, напрыклад, слухаў там курс грамадска-філасофскіх навук. Янка Купала абраў той жа кірунак — гэта называлася гісторыка-філасофскі цыкл. Вучоба ў Маскве была лагічным працягам навучання паэта на народных Чарняеўскіх курсах у Пецярбургу. Даследчык Яўген Хлябцэвіч знайшоў у архівах прашэнне Купалы ў праўленне ўніверсітэта:

«Ознакомившись с 47 ст. положения о Городском Народном Университете имени А. Л. Шанявского, в силу которой слушатели не пользуются особыми правами и преимуществами, присвоенными учащимся в правительственных учебных заведениях, прошу Правление зачислить меня слушателем I курса историко-философского цикла Городского университета имени А. Л. Шанявского. На 1915-16 акад. год».

Пра сябе будучы студэнт паведаміў, што яму 33 гады, веравызнанне каталіцкае, адукацыя хатняя, чым займаецца на дадзены момант у Маскве — нічым.

«В Москве я кое-как устроился, но все тяжело. На лекции в университет Шанявского хожу по временному билету. Это потому, что я подал заявление об освобождении от платы, и результата еще нет. Настроение не важное, очень не важное. Не знаешь, какую беду тебе готовит завтрашний день. Предстоит призыв ратников второго разряда; я же ратник призыва 1903 года. И самая Москва мне не по душе. Даже по внешности вся она запутанная, невыразительная. Петроград куда больше захватывает нашу думку своим величием».

Гэты ліст Эпімаху-Шыпілу дакладна адлюстроўвае даволі панылы настрой Янкі Купалы. Тым не меней і тут паэт не мог застацца незаўважным маргіналам. Працягвае грамадскую дзейнасць, яго выбіраюць у Праўленне таварыства ўзаемадапамогі навучэнцаў Паўночна-Заходняга краю.

Было і яшчэ тое, што расквеціла яркімі фарбамі маскоўскае жыццё Янкі Купалы. Ён ажаніўся.

І даследчыкі, і сябры паэта сыходзяцца на тым, што шлюб быў нечаканы. Абранніцай стала Уладзіслава Францаўна Станкевіч, Уладка Станкевічанка, тэмпераментная дзяўчына з беларускіх адраджэнскіх колаў, з якой Купала танчыў на віленскіх беларускіх вечарынках. Але ўсім было вядома, што ў той час Іван Луцэвіч быў закаханы ў іншую, ганарыстую прыгажуню Паўліну Мядзёлку, якая адпрэчыла каханне паэта, пашлюбавалася з іншым. Але да канца жыцця адстойвала сваё права на тое, каб быць адзінай музай Купалы, які так высока ўзяцеў. У сваіх успамінах Мядзёлка не хавае прыкрасці ад звесткі, што закаханы ў яе паэт ажаніўся з яе сяброўкай. У швытку, які захоўваецца ў фондах Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, які Мядзёлка падпісала «Факты, якія ніколі не могуць і не павінны быць апублікаваны», гаворыцца:

ПАМЯЦЬ

Алеся Шамякіна

ВУЛІЦЫ, НА ЯКІХ ЖЫВЕ НАША ПАМЯЦЬ

Мінскія адрасы Івана Шамякіна

Яшчэ ў старажытнасці людзі верылі, што чалавек і месца, дзе ён жыве, непарульна звязаны нават пасля таго, як чалавек мяняе месца пражывання альбо пакідае гэты свет назаўсёды. Я таксама ў гэта веру, бо існуе людская памяць, якая і захоўвае гэтую сувязь.

1948 год можна назваць знамянальным у жыцці Івана Шамякіна. Письменник паступіў (пасля завочнага навучання ў Гомельскім педінстытуце, скончыў некалькі курсаў) у Вышэйшую партыйную школу і з жонкай і дачкой пераехаў у Мінск. У гэты ж час ён працуе над першым сваім раманам — «Глыбокая плынь», які па частках друкуецца ў часопісе «Полымя». Іван Шамякін перавёз у Мінск і сям'ю, але інтэрнат у партшколе не атрымаў, бо сямейным яго не давалі. Трэба было шукаць прыватную кватэру, а знайсці яе ў першыя пасляваенныя гады было вельмі цяжка: жылы фонд горада амаль увесь быў спалены, бо дамы былі драўлянымі, і за тры гады горад не быў яшчэ адноўлены. Ніхто не хацеў браць на кватэру з дзецьмі (у сям'і І. Шамякіна павінна было нарадзіцца другое дзіця). Нарэшце пашчасціла знайсці кватэру ў прыватным сектары на Лагойскім тракце, недалёка ад Камароўскага рынку (цяпер гэта вуліца Якуба Коласа). З цягам часу на месцы гэтых прыватных дамоў былі пабудаваны шматпавярховыя, многоквартирныя. Сам Іван Шамякін ў дзённіках «Роздум на апошнім перагоне» пра свой пераезд з Гомельшчыны ў Мінск напісаў так: «Аднак пра вучобу. Інстытут не грэў (Гомельскі педагагічны інстытут, зараз універсітэт імя Францыска Скарыны. — А. Ш.), правалы білі па самалюбстве. І я з радасцю прыняў прапанову Саюза пісьменнікаў паступіць у партыйную школу.

На ўступных экзаменах рускі дыктант напісаў на чацвёрку, гісторыю здаў на пяць. Быў залічаны. Але і тут узніклі сур'ёзныя праблемы. Слухачы партшколы, не мінчане, павінны былі вучыцца без сям'яў. Я не мог без сям'і. Назад я не вярнуўся, быў упэўнены: на перыферыю мяне не пашлюць, паступіў я на журналісцкае аддзяленне. А галоўнае: не ўяўляў жыццё без Машы, даволі было пяцігадовай разлукі. Да таго ж мы чакалі дзіця. Як толькі жанчына трохі падкармілася, цяжарнасць не перапынялася, развівалася нармальна.

Пайшоў да дырэктара школы Іллі Паўлавіча Кожара, былога камандзіра Гомельскага партызанскага злучэння. Чалавек гэты быў добры, на рэдкасць сумленны, але знешне суровы. Пасля мы былі ў найлепшых адносінах, ён стаў маім кансультантам па партызанскай тэматыцы. А тады ён адказаў каратка:

«На сямейных у нас няма жылля».

«Я не прашу інтэрнат, толькі дазвол. Я знайду кватэру...»

«Такі багаты?»

«Я пішу... Во», — і паклаў яму на стол карэктурку «Полымя» з другой часткай «Глыбокай плыні».

Гэта зрабіла магічнае ўздзеянне, напэўна, Кожар калі не чытаў, то чуў пра першую частку рамана. А там жа пра Гомельшчыну, і камандзір злучэння — Ружак (ззаду наперад — амаль Кожар).

Дазвол мне Ілля Паўлавіч даў. Больш таго, пасля — у час вучобы — апякаў і ахоўваў. Я многа прапускаў лекцый. За гэта ён караў. Іншых. Мяне разы два выклікаў і па-бацькоўску ўшчуваў. Дазвол дазволам, але дзе знайсці кватэру ў разбураным Мінску? Тыдзень хадзіў па раёне Камароўкі (чамусьці ў іншыя раёны не цягнула, відаць, хацелася быць бліжэй да Дома друку), як жабрак, стукаў у веснічкі прыватных дамоў, добра, што сабак было яшчэ нямнога, не нарасцілі. Пашанцавала. Знайшоў пакой па Лагойскім тракце, побач з Домам друку. Але ўмова: аплата на год уперад; таму яго і не перахапілі, хто меў тады такія грошы?! На той дзень грошай не было і ў мяне. Але ў мяне друкаваўся раман. Урач, які жыў да таго і аплаціў наперад, паверыў мне — аддам. Але кватэра з'ядала амаль увесь ганарар. Як жыць? На адну стыпендыю? У нас жа, як кажуць, ні стала ні кала. Меўся адзін жалезны ложка. Яго везлі з Пракопаўкі — увесь наш скарб.

Пераезд фарсіравалі, перабраліся за паўмесяца да навучальнага года. Па нашых недакладных разліках Маша павінна была нарадзіць у пачатку верасня».

Тут, на Лагойскім тракце, 8 верасня 1948 года нарадзілася другая дачка пісьменніка — Таццяна. Жыццё ў пакойчыку на Лагойскім тракце Іван Шамякін успамінаў так: «Мінск, 1948—1949 гг. Прыватны пакойчык — клопоўнік. <...> Я вучуся ў партшколе. Трэба рана на заняткі. Трэба вывучаць сур'ёзныя навукі. Вучу іх, навукі, у школе, дома, трымаючы Таню на руках. Але да болю хочацца пісаць. Пачаты «У добры час» (пачатковая назва «Блізкі час». — А. Ш.). Дамаўляюся ў выдавецтве, яны даюць мне ключ, я іду ў Дом друку і ў пракураным за дзень пакоі пішу вечарамі, у нядзелю. Маша раўнуе. У яе поўна клопатаў. А ёй хочацца жаночых радасцей, хоць маленькіх, ёй жа ўсяго 28 гадоў. А хіба мне не хочацца ў тэатр, у кіно? Але першае і галоўнае — пісаць».

І яшчэ ўспамін пра першую кватэру ў Мінску на Лагойскім тракце: «Пакойчык быў метраў дванаццаць з грубкай пасярэдзіне, што змяншала жылую плошчу — прастора за грубкай, каля дзвярэй, натуральна ператваралася ў кухню. А як сям'і без кухні? Але сябры прыходзілі да заключэння, што нам пашанцавала: пакой ізаляваны, ход з калідора, у такіх сялянскіх дамах рэдка была такая планіроўка. У першую ж ноч мы пазналі «шчасце» — нашэсце клопоў. Гэта было бедства. Жылі мы ў даваенны час, у вайну асабліва, з вошамі, блыхамі, клопамі. Але ж не было іх столькі, неяк змагаліся — травілі, мылі, чысцілі. А там нічога не памагала. Як ні травілі — клопы лезлі ва ўсе шчыліны ад гаспадароў дома, а тыя, па-мойму, змірыліся і ніякай барацьбы не вялі. Сапраўдным няшчасцем гэта стала, калі нарадзілася дзіця. Ножкі дзіцячага ложка ставілі ў каструлі з вадой. Але і гэта не памагала: клопы, што «месеры», пікіравалі са столі, запаліш святло і бачыш, як ляціць у люльку пікіроўшчык».

Тут жа, у кватэры на Лагойскім тракце, быў скончаны раман «Глыбокая плынь» і, пасля публікацыі ў часопісе, падрыхтаваны да асобнага выдання. Акрамя рамана, на Лагойскім тракце напісана шмат апавяданняў: «За жыццё», «Наташа», «Хлопчык з-за акіяна», «Складанае пытанне», «Залатыя агні», «Маленькая парыжанка», «У Маскву», «Падарунак правадыру» і інш.

Паступова пачалі завязвацца новыя знаёмствы, прадоўжыліся і ранейшыя, якія потым перараслі ў моцнае сяброўства.

У Мінску Іван Шамякін зноў сустрэўся з Андрэем Макаёнкам, які таксама вучыўся ў партшколе (паступіў на год раней — у 1947 г.) і здымаў непадалёк кватэру. Знаёмства І. Шамякіна і А. Макаёнка адбылося ў лютым 1947 года, калі будучыя пісьменнікі везлі ў Мінск дакументы пасля выбарчай кампаніі. Сяброўства доўжылася 35 гадоў, да самай смерці Макаёнка. У гэты ж час, у 1948 годзе, Іван Шамякін знаёміцца з Аляксеем Кулакоўскім і Пятром Васілеўскім. Звернемся зноў да дзённікаў І. Шамякіна «Роздум на апошнім перагоне»: «Андрэй прыходзіў амаль кожную нядзелю, кожны святочны дзень. А побач кватараваў Аляксей Кулакоўскі. Маша разумела, што мне патрэбна «общение», і радавалася гэтым гасцям, не шкадавала ні часу, ні намаганняў, каб купіць, згатаваць. Часта да нас далучаўся Пятро Васілеўскі, які вучыўся ў Маскве. Ці хутчэй — мы далучаліся да яго, яго цешча Марыя Адамаўна, лепшая краўчыха, якая шыла жонкам міністраў, такія прыёмчыкі наладжвала — з шыкам, не па-студэнцку — па-панску. Самае дзіўнае, што мы нічога не баяліся, смела выказваліся. Хахмач Пецька часам такое ляпаў, што цешча яго ледзьве не траціла прытомнасць. А мы з Андрэем рагаталі. Наіўныя былі? Ды не, не сказаць! Мы проста лічылі, што на вайне заваявалі сабе права на свабоду. Я, праўда, разумна асцярожнічаў — бацька дваіх дзяцей! А Андрэй і Пятро праязджалі нават зрэдку па Сталіну. І па Берыю, па Цанаве».

Жонка Пятра Васілеўскага, пісьменніца Галіна Васілеўская, пасля смерці Івана Шамякіна, у 2004 годзе, напісала ўспаміны «Іх было чацвёрта», у якіх у прыватнасці адзначыла: «2004 г. 15 кастрычніка. Падышла да труны, паклала ружы, на хвіліну прыпынілася паглядзець на твар нябожчыка. Яго я не пазнала. Ён быў зусім не той, якога я ведала амаль шэсцьдзясят гадоў. Незнаёмы твар, пячатка суровасці на ім, хаця помніла я другога, спагядлівага, сяброўскага, добрага...

Салдацік паказаў мне дарогу на выхад. Я разумела, што перапыніла вялікі патак людзей — прыйшлі развітацца з ім, з народным пісьменнікам, кнігі якога яны чыталі і перачытвалі, з Іванам Пятровічам Шамякіным.

Я не выйшла з Дома афіцэраў, дзе было развітанне. Прайшла да сцяны, ля якой стаялі крэслы, села і праседзела там амаль цэлы дзень, пакуль ішла бясконца чарга, пакуль ішла грамадзянская паніхіда. Я слухала, што гаварылі пра яго розныя людзі, і хто добра ведаў яго, і хто не вельмі. Але ў словах, у голасе адчуваўся сум — з жыцця пайшоў такі чалавек.

Слухала і думала. Успамінала. Перад маімі вачыма нібы прайшло ўсё мае свядомае жыццё, жыццё Івана Пятровіча, яго сяброў, з якімі ён пачынаў некалі свой трыумфальны шлях у літаратуру.

Іх тады было чацвёрта. Сёння я развіталася з апошнім...»

І трохі далей:

«1947 г. ... Чацвёртага сябра, з якім Пеця пазнаёміўся ў рэдакцыі і які яму спадабаўся, Івана Шамякіна, ён адразу прывёў да нас. Іван Пятровіч ужо быў пісьменнікам, надрукаваў у часопісе «Полымя» сваю першую аповесць «Помста». Як і Кулакоўскі, чытаў Шамякін у нас свае апавяданні. Прыежджаў з Церахаўскага раёна, з Гомельшчыны.

Усе чацвёрта ставіліся адзін да аднаго вельмі прыезна, шчыра стараліся памагчы, каб тое, што чыталася, стала лепшым, больш глыбокім, лягчэй успрымалася. Таму і заўвагі сяброў кожны прымаў прыезна, давяраючы іх густу і шчыраму жаданню памагчы».

Уладзімір Гніламедаў, Мікола Мікуліч «ПАТКАЛІСЯ ГУСТА ГАДОЎ ВАЛАКОНЦЫ...»

Да 90-годдзя Уладзіміра Паўлава

Ён належаў да кагорты тых, каго ў нас прынята называць многастаночнікамі — быў паэтам, прэзаікам, перакладчыкам, дзіцячым пісьменнікам, адгукаўся на новыя кнігі таварышаў па пяры крытычнымі артыкуламі. А яшчэ — арганізатарам літаратурна-мастацкага жыцця, выхавацелем маладых пісьменніцкіх кадраў. Яго сціплую, някідкую асобу многія з літаратараў і сёння ўспамінаюць з цеплынёй, сімпатыяй і ўдзячнасцю за ўрокі чуласці, дабрыні, падтрымкі, за першыя прафесійныя пісьменніцкія кансультацыі, граматычныя рэдактарскія праўкі-падказкі, заўвагі і рэкамендацыі па змесце і форме твораў і інш.

Нарадзіўся Уладзімір Паўлаў 25 кастрычніка 1935 года ў вёсцы Замошша Любанскага раёна ў сялянскай сям’і. Пасля заканчэння ў 1954 годзе Дарасінскай сярэдняй школы працаваў у любанскай раённай газеце «Кліч Радзімы». Служыў у Савецкай арміі (1954—1957). У 1962 г. закончыў аддзяленне журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працаваў спачатку загадчыкам аддзела літаратуры і мастацтва, затым адказным сакратаром рэдакцыі газеты «Чырвоная змена» (1962—1967), адказным сакратаром кінабюлетэня «На экраны Беларусі» (1967—1971), літкансультантам Саюза пісьменнікаў Беларусі (1971—1972, 1986—1988), загадваў рэдакцыяй паэзіі, затым збору твораў і выбраных твораў выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1972—1985). У 1990—1998 гадах У. Паўлаў працаваў намеснікам старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Пісаць вершы і кароткія апавяданні, нарысы Уладзімір Паўлаў пачаў у пятым класе. Будучы старшакласнікам, два гады з’яўляўся рэдактарам школьнай насценнай газеты, у якой побач з творамі іншых вучняў змяшчаў свае вершы і нарысы. У гэты час ён актыўна супрацоўнічаў з любанскай раённай газетай «Кліч Радзімы»: дасылаў туды вершы, замалёўкі, карэспандэнцыі з нагоды і інш. «Былі нумары, — прызнаваўся пісьменнік аднаму з аўтараў гэтага артыкула, — калі было па тры-чатыры мае матэрыялы...» Друкавацца ў рэспубліканскіх перыёдыках пачаў з 1954 года, калі газета «Піянер Беларусі» апублікавала яго верш «Слаўнае лета».

У 1960 годзе выйшаў першы зборнік вершаў Уладзіміра Паўлава «Узлётная паласа». Ён засведчыў моцны зарад шчырасці і дабрыні, маральнай чысціні лірычнага героя паэта, яго грамадзянскай і патрыятычнай заангажаванасці. Вершы «На павароце», «Бярозкі», «На граніцы», «Пахне зямля маладой збажыною...», «Узлётная паласа» і іншыя характарызаваліся свежасцю ўспрыняцця жыцця, душэўна-чалавечай цеплынёй, гуманістычнай напоўненасцю лірычнага перажывання, улюбёнасцю аўтара ў сваю зямлю і яе людзей. Адлюстраванне знешняга свету падзей і фактаў, паглыбленасць у асабісты жыццёвы вопыт, давер да ўнутранага стану асобы арганічна перапляталіся ў іх з узнёслай романтизацыяй светаадчування, лірыка-інтымным пачаткам:

Восень лісцем апалым рашыла прылегчы,
Адпачыць за зіму пад платамі сяла.
Палажыла Радзіма мне рукі на плечы
І шынель на ўсю службу салдацкі дала.

(«Восень лісцем апалым рашыла прылегчы...»)

Верш маладога паэта звяртаў на сябе ўвагу адмысловым вобразным малянкам, выяўленчай фактурнасцю, характэрнай пластыкай суб'ектыўнага аналізу, натуральнасцю гучання:

Баян замоўк на развітальнай ноце
Ускрай сяла, каля чужых варот.
І вось ужо ў асенняй пазалоце
За гай забег знаёмы паварот.

(«На павароце»)

Дадзеныя асаблівасці знайшлі сваё развіццё і паглыбленне ў наступных зборніках У. Паўлава — «Далягляд» (1964), «Светацені» (1967), «Начная балада» (1971), «Сонца купаетца» (1976), «Сляза на вейцы» (1982) і іншых, якія вызначаюцца абвостранай успрымальнасцю лірычнага героя, актыўным сцвярджаннем грамадзянскіх і гуманістычных прынцыпаў і ідэалаў. Мастацкі стыль паэта характарызуецца спалучэннем лірыка-апавядальнага пачатку і рамантычнага тыпу ідэйна-мастацкага дыскурсу. Многім яго вершам, напрыклад, такім, як «Вячэра», «Балада», «Зямля», «Хай дождж ліе — мы думаем дарогай...», «Люблю прахалоду вясновага бору...», уласціва значная ступень рэалістычнай канкрэтнасці адлюстравання рэчаіснасці, прадметнай выразнасці жывапіснага малянка, непасрэднасці і дакладнасці душэўна-псіхалагічнага перажывання.

Аналізуючы творы паэта са зборніка «Сонца купаетца», А. Лойка падкрэсліваў: «За ўсімі гэтымі вершамі адчуваецца асоба глыбакадумная, засяроджаная не на дробязях, а на асноўным у лёсе сваіх сучаснікаў, у жыцці чалавечым увогуле, у сваім асабістым жыцці. Таму лепшыя вершы У. Паўлава і ёсць адкрыццё асобных з'яў, рыс часу, ёсць імкненне зразумець, ахапіць розумам тыя ці іншыя бакі жыцця, падысці да яго з высокімі меркамі любові да Радзімы і маралі нашага грамадства». Сапраўды, паэзія У. Паўлава звяртае на сябе ўвагу багаццем і разнастайнасцю праблемна-тэматычнага зместу, грунтоўнасцю асэнсавання грамадскіх працэсаў, тонкім майстэрствам раскрыцця ўнутранага свету асобы.

Творчая думка мастака актывізуецца ўсведамленнем багатага нацыянальна-гістарычнага мінулага беларускага народа, сваёй далучанасці да вялікіх спраў і здабыткаў продкаў, што знайшло выяўленне ў такіх вершах, як «Край мой», «Балада пра жаўранкаў Паўлюка Багрыма», «Што было на Беларусі» і інш. У першым з іх паэт пранікнёна сцвярджае:

Нямала зласліўцаў, мой край, цябе ганілі:
«Што там шукаць у глухой старане...»
Чорнай знявагай тады яны ранілі
Ў самае сэрца мяне.

.....
Тураў і Полацк, лісты Баркалабава,
Раць Каліноўскага... Ёсць не злічыць!
Той, хто гаворыць, што ты была слабая,
Мая Беларусь, лепш няхай памаўчыць.

Духоўныя арыенціры паэзія У. Паўлава выявляе на прынцыпах народнай самасвядомасці, на тых маральных традыцыях і каштоўнасцях, якія прадудыруе родная зямля. Думаецца, нікога не пакінулі абываковым наступныя радкі паэта з верша «Залатая капейка цёткі Васілісы»:

На лад замошскі цётка Васіліса
Казала бацьку, калі я хварэў:
«На госпада, Андрэйко, памаліса,
І ён к сабе яго не забярэ».

Яна вузельчык развязала нейкі,
І словы скаланулі, нібы гром:
«Вазьмі, Андрэйко, залату капейку,
Аддай, хай толькі лечаць, дактаром».

.....
Пасляваенне падцінала крысы.
Глядзела неядзь у прысмяглы збан.
Не выйшлі з фронту ў цёткі Васілісы
Мужык Пятрок і хлапчанё Іван.

Самой хоць выпраўляйся ў падарэйкі,
Каб слабы Аляксей не пух, не слеп.
«Ты вось што, Васа, забірай капейку,
Лепш з'ездзі ў Клецк ды абмяняй на хлеб».

Такія вершы застаюцца назаўсёды.

Лірычны герой У. Паўлава глыбока раскрываўся ў выяўленні народнай памяці вайны, у адлюстраванні балючых праблем і складанасцяў пасляваеннага аднаўлення. Паэтызацыя гераізму і мужнасці воінаў у яго суседнічала з праўдзівым паказам людскога гора, скалечаных чалавечых лёсаў, канкрэтных драм і трагедый, цяжкіх працоўных будняў, сіроцтва, матэрыяльных нястач і інш. Слова паэта крамяное, важнае, насычанае сацыяльнай праўдай, драматычна-трагічным народным вопытам:

Заместа жытла — буданы ды зямлянкі,
Дзе тыф і сухоты касілі народ.
Шукае маленькае грудзі у мамкі,
А мамчыны косы ўжо ўмёрзлі у лёд.
(«Папалена многа было ў нас фашыстам...»)

Лірычны герой У. Паўлава задумваецца над складанымі маральна-этычнымі праблемамі жыцця чалавека: «Жывуча ў людской грамадзе // І знікне, напэўна, не скоро: // «Няўласная слава гняце // І цешыць няўласнае гора» («Няўдача, бывае, міне...»). Паэт перакананы, што «там, у свеце бесцялесным, // Душы той прыйдзеца балесна, // Што не балела на зямлі» («Я не празорца ніякі...»). Што ж датычыць душы паэта, дык у ёй вострым болем адгукаюцца праблемы духоўнага жыцця грамадства, факты адступленняў ад спрадвечных маральных законаў продкаў, тая «жуда і бяда», якая ахапіла многіх сучаснікаў. «Фліртвая публіка ногі // Ля Вечнага грэе агню», прапалі кветкі на свежай магіле, выпіта «чарка нябожчыка». «Брат брату памерці пасобіў. // Сын выпусціў бацьку духі». «Даўно перасталі здзіўляцца — // Ніякага ў тым адкрыцця, — чытаем у вершы пад характэрнай назвай «Бяда», — Калі маладзенькая маці // Выносіць на сметнік дзіця».